

Druga stranica

budućnost
knjige
u Istri

p r o g r a m s k a k n j i Ź i c a

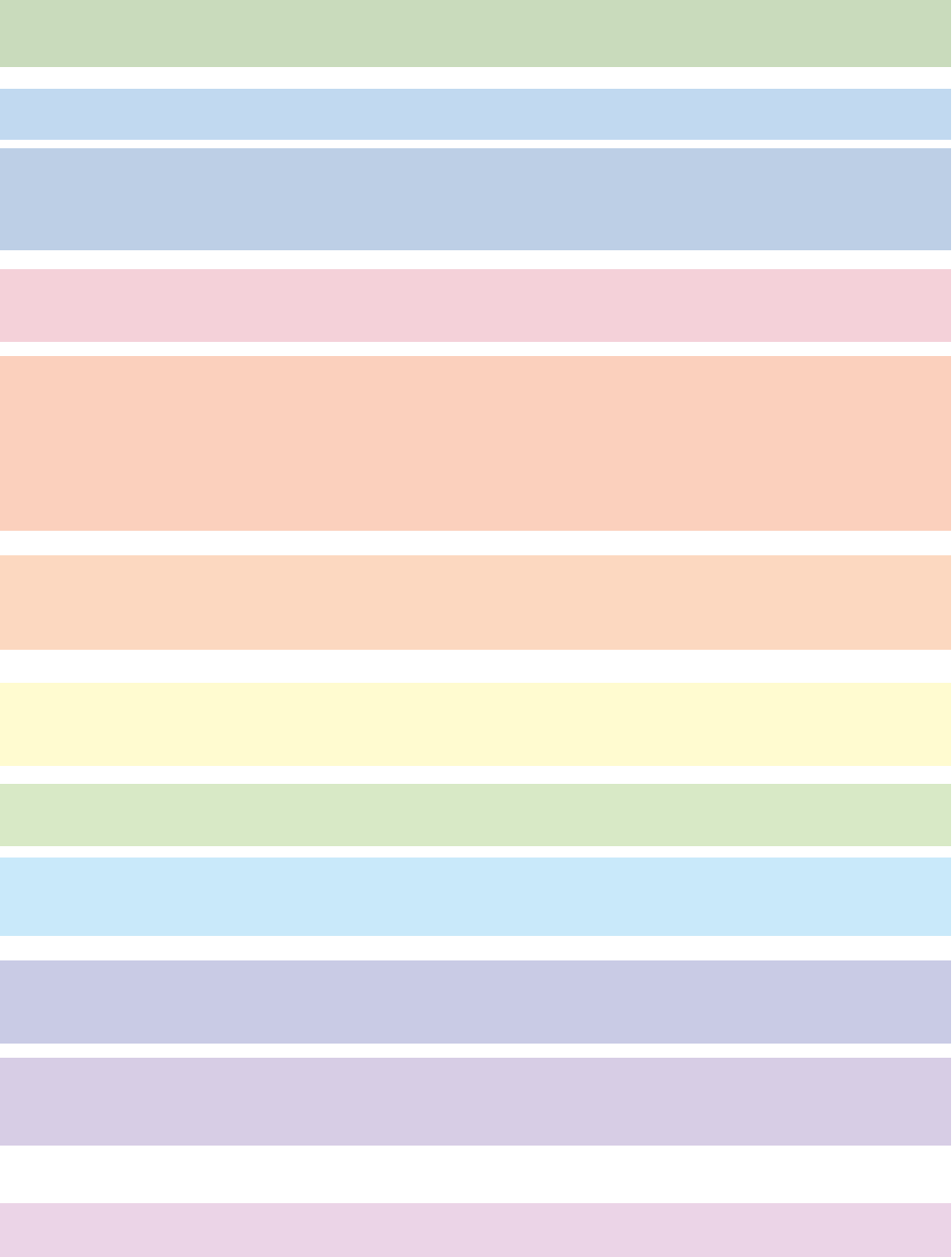

Druga stranica

budućnost
knjige
u Istri

p r o g r a m s k a k n j i Ź i c a

<i>sadržaj</i>	
<i>riječ za knjigu</i>	6
<i>pisma</i>	18
<i>ideje</i>	40
<i>umjesto zaključka</i>	84

Spasiti kulturu knjige u Hrvatskoj ambicija je koju dijele svi subjekti uključeni u tzv. knjižni sektor, ali i svi slobodnomisleći građani ove zemlje koji imaju imalo osjećaja odgovornosti za sredinu u kojoj žive. Naravno, uz snažnu ambiciju ide i povelika količina rezignacije, savim pristojna tonaža beznađa i pripadajućeg slijeganja ramenima; glave se vrte u nevjerici koja traje sada već desetljećima, spokojnu površinu pomirenosti uzburkavaju tek periodični izboji ljutnje i ogorčenosti kao izraza još uvijek žive želje za promjenom. No, jedine promjene koje se može zamijetiti promjene su nagore. Primjera radi, promotrimo inicijativu prijedloga Nacionalne strategije poticanja čitanja. Nacionalna strategija poticanja čitanja nedvosmisleno pokazuje što se dogodi kada stručnjaci vlastima ponude konkretnu inicijativu – ništa. Nedavni prijedlog (srećom neprihvaćen) povećanja PDV-a na knjigu nedvosmisleno pokazuje što vlast misli o knjizi – uglavnom ništa. Za razliku od drugih oporezivih proizvoda, knjiga u Hrvatskoj ima ne dan, već cijeli mjesec. Ima i Noć knjige. I 365 sumraka. Ove godine čak 366. Ali uz sve sumrake, ni ove godine nikako da joj svane.

Budući da živimo i djelujemo u Istri, krenuli smo sa svoga praga. Živimo u svijetu u kojem su uzroci naših radosti i tuga uvjetovani i trendovima na svjetskim burzama kulturnog i nekulturnog kapitala. Od nekuda se ipak mora početi. I nešto se, unatoč činjenici da se mnoge odluke donose negdje druge,

r i j e ć z a k n j i g u

ipak može napraviti. Je li ovo poziv u smislu budnice i horuk zanosa da zajedno sve možemo? Ne samo to. Ovo je poziv, molba, nutkanje, provokacija, potezanje za rukav, gurkanje ramenima, pa i pravo, nepristojno guranje u leđa i u prsa istovremeno, ovo je prigušena psovka, krik u magli, nemoćno lamatanje rukama, ovo je text message prijatelju da požuri jer nam nije više ostalo vremena, ovo je da možemo svom sinu pogledati u oči, ovo je, da, pompozno, i poduzetno, i, vjerojatno, preuzetno, i u mnogočemu nespretno, nedetaljno, uopćeno, predetaljno i tako dalje, sve to, ali izraslo, nabujalo, ne možemo ga više stiskati u želucu, hoće van – dakle, sasvim iskreno izjavljivanje spremnosti na suradnju. Mi smo se voljni potruditi, pomoći, povesti i slijediti, kad i kako treba, ali: sami ne možemo. I ne trebamo.

Kada se dijagnosticiraju problemi književne i nakladničke djelatnosti na području Istarske županije rezultat je uvijek objedinjena, skupna dijagnoza koja djeluje toliko sumorno da se poput olujnog oblaka nadvija nad svaku pojedinačnu pozitivnu inicijativu ili akciju. Izazovi s kojima se susreću istarski pisci, pjesnici, prevoditelji, urednici, nakladnici, knjižari i knjižničari redovito su posljedica čimbenika koji su izvan njihovog izravnog dosega. Drugim riječima, istarski je književni pregalac izložen na milost i nemilost silama globaliziranog tržišta koje ne samo da diktira kakva je proizvodnja profitu ugodna, već na koji način i u kojoj mjeri

određeno društvo smije podupirati djelatnosti i proizvodnju kojoj taj isti profit nije primarni cilj.

Od svih književno i nakladnički aktivnih subjekata, podjednako pojedinaca i organizacija, očekuje se da, u krajnjoj liniji, simuliraju tržišno ponašanje. Pri tome varljivo povlašten položaj imaju organizacije kojima su osnivači lokalna ili regionalna uprava, organizacije koje strogo ograničavaju svoje aktivnosti na zadatke koje su im povjerili njihovi osnivači, a koji u posljednjih četvrt stoljeća ne samo da nisu korigirali svoje planove i ciljeve po pitanju književne proizvodnje (osim u slučaju kada su smanjivali proračune za tu stavku), već kulturu (u njezinom užem smislu) jednostavno ne prepoznaju kao temelj društvenog razvoja i opstanka.

Žalostan je dojam da, kada bi se u Istri sva književna proizvodnja i aktivnost ukinuli na npr. period od pet ili čak deset godina, to jedva da bi netko i primijetio (ukoliko bi knjižnice funkcionirale kao kakva skladišta davno objavljenih knjiga); najveći dio istarske javnosti ne bi se zapitao gdje su nove knjige, što rade pisci i pjesnici među nama. Ponavljamo, radi se tek o dojmu, ali je on opipljivo bolan i stvaran.

Kao (barem okvirni) pokazatelj stanja na istarskoj nakladničkoj sceni dovoljna je i minimalna analiza rezultata natječaja za potporu izdavanju knjiga koje provodi Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Naime, može se očekivati da će svaki iole ozbiljan nakladnik pokušati osigurati sredstva iz tog izvora. Informacije o odobrenim i odbijenim programima javno su dostupne na internetskim stranicama Ministarstva, a u kontekstu nacionalnog natječaja lakše je procijeniti veličinu i snagu regionalne scene. U obzir smo uzeli podatke iz posljednjih pet godina, prema kojima su na natječaju u prosjeku godišnje prihvaćeni programi 147 nakladnika, od kojih samo 2 iz Istre. Od preko šest milijuna kuna koliko je Ministarstvo u prosjeku odvajalo za potporu izdavanju knjiga, manje od 30.000,00 kuna dodjeljivano je istarskim nakladnicima, što je manje od 0,5% ukupnih potpora. Imajući u vidu da Istra brojem stanovnika (prema popisu stanovništva iz 2011. godine) predstavlja 5.7 % Hrvatske, a u nacionalnom BDP-u sudjeluje sa 6% (prema podacima dostupnim na stranicama Istarske županije), očekivalo bi se da od ukupnog broja nakladnika njih barem približan postotak djeluje u Istri, kao i da se u sličnom postotku podupiru izdanja istarskih nakladnika. No od 2.688 naslova (ili nakladničkih programa) koje je Ministarstvo poduprlo u pet godina tek su 14 njih naslovi istarskih nakladnika! 2013. godine, kada je Ministarstvo raspolagalo s najvećim iznosom (6.782.000,00 kuna) pa je u skladu s tim

poduprlo i najveći broj programa (585), nijedan nakladnik iz Istre, nijedna knjiga iz Istre nisu dobili potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske!

Najizravniji zaključak o maćehinskom odnosu središnje nacionalne vlasti prema Istri kao regiji možda bi bio ponešto ishitren (ali zbog toga ništa manje točan) te bi cijela rasprava mogla s njim početi i završiti. Krivac je pronađen! Rješenje bi, na prvi pogled, moglo biti političko: treba samo stisnuti zube, zategnuti pojas i pričekati da na vlast dođe politička opcija koja će istarskim nakladnicima biti blagonaklonija. No, problem je što u Hrvatskoj takva politička opcija ne postoji. U međuvremenu, i ove 2016. godine od četiri istarska nakladnika koji su se uopće prijavili na natječaj potporu je dobio tek jedan.

Upravo podatci o odbijenim programima popunjavaju sliku o pravom stanju stvari. Naime, u pet godina u prosjeku se godišnje na natječaj Ministarstva javljalo 7 nakladnika iz Istre (točnije, prosječno ih je 7 iz Istre odbijeno, ali nekima su određeni programi prihvaćeni), a potporu Ministarstva nije osiguralo prosječno 11 programa (ili izdanja). Dakle, istarski nakladnici ne samo da nisu adekvatno zastupljeni među nakladnicima koji dobivaju potporu za izdavanje knjiga, nego nisu proporcionalno zastupljeni ni među odbijenim nakladnicima. Ponovno su na djelu negativne posljedice centraliziranosti ukupne domaće kako političke, tako i nakladničke scene, jer istarski nakladnici i knjige iz Istre nisu

u sličnom postotku i prihvaćeni i odbijeni (tj. u prosjeku je gotovo četiri puta više odbijenih nego prihvaćenih knjiga iz Istre – 11:3; ukupno odbijenih programa tek je jedan i pol puta više od prihvaćenih – 818:538, iz čega bi se moglo zaključiti da istarski nakladnik ima dvostruko veće šanse dobiti odbijenicu Ministarstva kulture nego bilo koji drugi hrvatski nakladnik).

Ali ako se vratimo na usporedbu istarske nakladničke scene s udjelom Istre u ukupnom broju stanovnika Hrvatske, kao i s njezinim udjelom u nacionalnom BDP-u, slika postaje doista poražavajuća te jasno ukazuje na zaključak da nakladništvo u Istri ima gotovo jednak status kao istarsko nakladništvo na razini cijele Hrvatske. Konkretno, ako brojke prihvaćenih i odbijenih programa dignemo na tek 5% od ukupnih podataka, iz Istre bi od strane Ministarstva moralo (prosječno godišnje) biti prihvaćeno 27 izdanja, a odbijeno čak 41 izdanje. Dakle, godišnje bi istarski nakladnici morali prijaviti ukupno 68 izdanja. No, istarski su nakladnici u posljednjih pet godina prijavili tek 71 izdanje – ne prosječno godišnje, već ukupno u 5 godina. Umjesto očekivanih i potrebnih 340 izdanja, tek sedamdeset i jedno, ili gotovo pet puta manje! Umjesto postojeća 2 nakladnika koji u prosjeku mogu računati na potporu Ministarstva, trebalo bi ih biti 7; umjesto 7 odbijenih, trebalo bi ih biti barem 11.

U prikupljenim podatcima strši broj od 18 odbijenih nakladnika iz 2012. godine. Donekle on kvari statistiku, jer se

ostalnih godina pojavljuje broj od tek 4 ili 5 nakladnika. 2012. godine na natječaj Ministarstva kulture za potporu izdavanju knjiga iz Istre se, istina, javilo 18 nakladničkih subjekata, no od njih su 5 bile kulturne institucije kojima knjiga i nakladništvo nisu primarna djelatnost, 3 su bile gradske knjižnice (ili pučka otvorena učilišta u sklopu kojih djeluju), 2 su subjekta bili sami autori, a 2 organizacije koje su autorima poslužile kao institucionalni paravan, na natječaj se javila i jedna istarska općina, jedan ogranak Matice hrvatske, te ukupno 4 nakladnika u pravom, profesionalnom smislu riječi. Od ta četiri nakladnika dva više ne posluju, a jedan opstaje ponajviše zahvaljujući činjenici da je formalno i sam ogranak veće nacionalne strukovne organizacije književnika.

Takva je situacija bila 2012. godine i od tada se samo pogoršavala. Od spomenutih, samo su se dva nakladnika iz Istre svake godine redovito prijavljivala na natječaj Ministarstva. Samo jedan je redovitije primao potporu (iako je 2013. ni on nije dobio). Da ovdje govorimo o državnim poticajima poljoprivredi ili brodogradnji ili turizmu, očekivane reakcije bile bi konsternacija, ogorčenje, bijes. No, imajući u vidu da se radi tek o djelatnosti koja živom održava riječ koja je temelj našeg identiteta, dovoljno je valjda slegnuti ramenima ili cinički zaključiti da bolje nismo ni zaslužili. Jer, koliko god da ova sasvim gruba analiza navodi na zaključak da bi trebalo konačno uperiti prst u smjeru Zagreba, sama gesta uperenog kažiprsta sugerira da bi barem mali prst, prstenjak i srednjak ostali upereni prema nama, jer smo kao

zajednica, možda ne pojedinačno, ali zato kolektivno knjizi u Istri okrenuli leđa.

Istovremeno, kada se spomene knjiga u Istri, mnogima je prva asocijacija Sa(n)jam knjige u Istri kojega kako Ministarstvo kulture, tako i regionalna i lokalna samouprava podupiru nemalim novcem. Dio problema leži u činjenici da se neproporcionalno velika sredstva ulažu u prodaju i promociju knjiga dok se stvaranje i proizvodnja tih istih knjiga zanemaruju. Koliko god to bizarno zvučalo, takvom praksom reklamiramo i prodajemo knjige kojih nema.

Bez sumnje, Sa(n)jam knjige u Istri već više od dva desetljeća dovodi u Istru i Hrvatsku zvučna imena domaće i svjetske književne scene te je zaslužan da je ime grada Pule postalo vidljivo na karti književnih događanja šire regije pa i cijele Europe. Međutim, taj je sajam ujedno i vrlo bolna točka književno-nakladničke scene Istre. Nezadovoljstvo istarskih nakladnika i pisaca kulminiralo je prošle godine kada su mnogi od njih odlučili ne sudjelovati na sajmu i time ga izravno bojkotirati. Emocije su snažne, svi se slažu da je sajam vrijednost koju bi trebalo sačuvati, no isto su tako mnogi svjesni da se u njega slijeva proračunski novac koji bi trebao biti usmjeren u PROIZVODNJU knjiga, u njegovanje UMJETNIČKOG izričaja, u OBRAZOVANJE novih generacija pisaca, prevoditelja, urednika, nakladnika...¹

¹ Podatci iz Programa javnih potreba u kulturi Istarske županije za 2015. i 2016. godinu govore sami za sebe: Sa(n)jam knjige u Istri od Istarske županije godišnje dobiva 240.000,00 kuna (računamo li i sestrinski

Kako je došlo do situacije u kojoj književna umjetnička proizvodnja i nakladništvo u Istri koje bi trebalo njegovati 365 dana u godini venu u sjeni desetodnevnog prodajnog festivala na kojem nerijetko dominiraju komercijalni i tržišno isplativi naslovi? Zašto opstanak jednog sajma znači ako ne smrt, ali svakako odumiranje književno-produkcijskog i nakladničkog sektora u Istri? Niz je faktora zbog kojih je Istra omiljeno mjesto za promoviranje kako knjige, tako i drugih kulturnih proizvoda koji su nastali negdje drugdje (mahom u Zagrebu), no krajnje je vrijeme da se počne inzistirati na uspostavljanju ravnoteže između predstavljачke (ili prodajne) i proizvodne djelatnosti. Jednako kao što bi se trebalo početi inzistirati da knjige nastale u Istri prelaze njezine granice, da se distribuiraju i predstavljaju i izvan Istre.

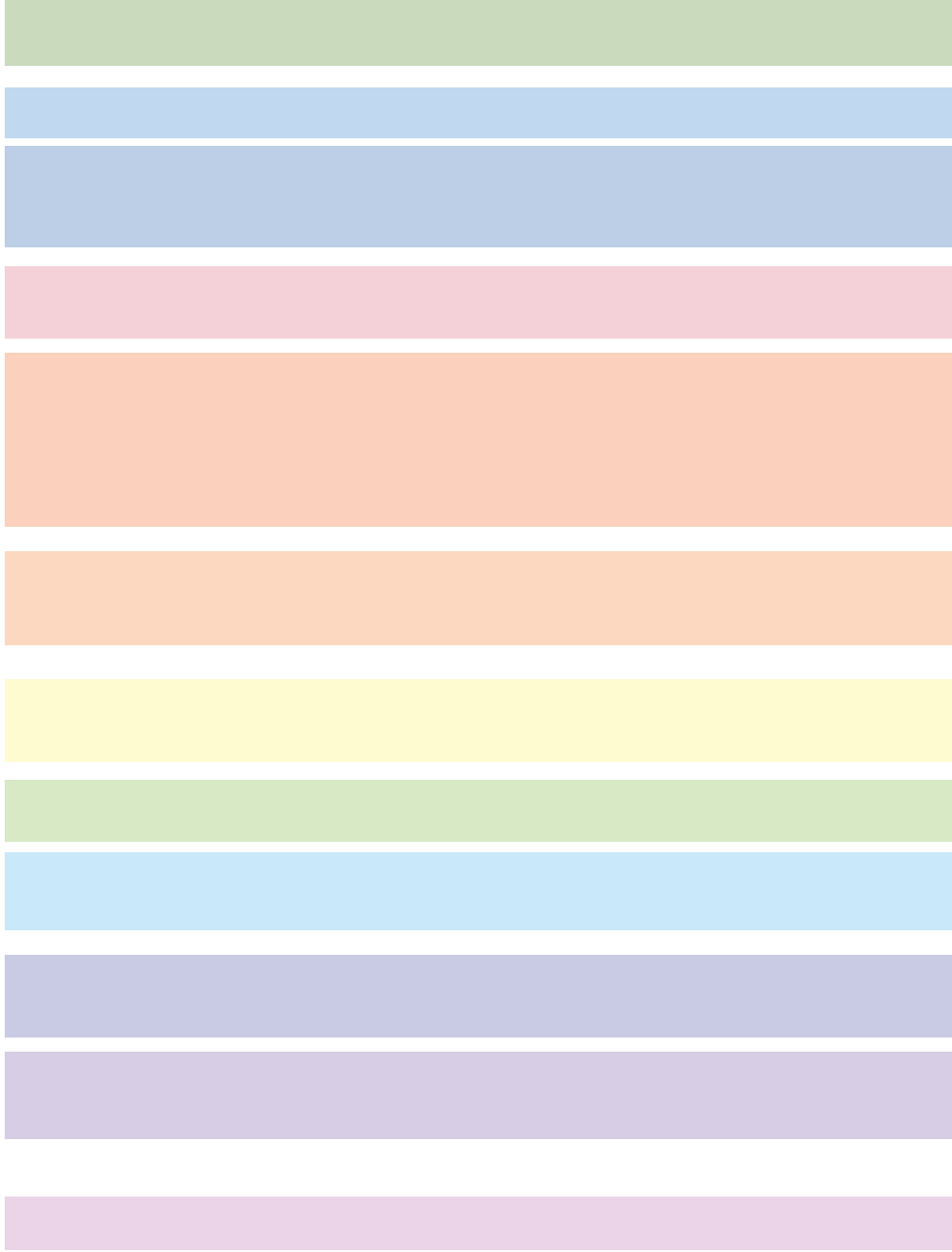
program Monte Librića tu je još dodatnih 50.000,00 kuna). Istovremeno, svim ostalim programima iz područja književnosti i izdavaštva u Istarskoj županiji namijenjeno je ukupno 220.000,00 kuna godišnje. Dakle, svi čimbenici istarske književno-nakladničke scene ukupno zaslužuju manje nego sajam, barem tako misli Županija. Ako pogledamo stranice Registra neprofitnih organizacija Sa(n)jam knjige u Istri samo od donacija iz proračuna za 2015. godinu prihodovao je 1.417.240,00 kn, od toga izravno iz Državnog proračuna 640.100,00 kn, a iz proračuna lokalne i područne samouprave 777. 140,00 kn. U prosincu prošle 2015. godine potpisan je ugovor kojim se Istarska županije obvezuje u sljedeće tri godine potpomagati Sa(n)jam knjige u Istri s 240.000,00 kuna godišnje, Grad Pula će doprinijeti s dodatnih 350.000,00 kuna, a Zagrebačka banka s 500.000,00 kuna. Pri tome se cijela istarska književno-nakladnička scena može nadati onoj istoj brojci od 220.000,00 kuna godišnje, a taj bi iznos trebao pokriti književne manifestacije, potpore tiskanju novih naslova te otkup knjiga za knjižnice.

Većina djelatnika u književno-nakladničkom sektoru složila bi se da je stanje alarmantno. Da je još jučer bilo alarmantno. No, iskreno, što je najgore što nam se može dogoditi? Da se probudimo u svijetu u kojem je podjednako nebitno tko, kako i kojim jezikom kroji našu sadašnjost i budućnost naše djece? U svijetu u kojem empatija, sposobnost dijaloga, sposobnost razmjene postojećih i artikuliranja novih ideja u najboljem slučaju predstavljaju hendikep, poremećaj u razvoju, ako već ne protudržavno djelovanje?

Defetizmu usprkos – kultura ne može umrijeti – ali, ukoliko je sustavno zanemarivana, dovodi do toga da umiru ili atrofiraju drugi aspekti života zajednice i pojedinca. Kultura će, kakva god da jest, uvijek predstavljati ono najsvjetlije u jednom društvu jer je stvaraju pripadnici tog društva koji vjeruju da se može bolje i smatraju da se mora bolje. Stoga, ukoliko nam se upravo sada događa degradacija društva u analfabetski digitalni multimedijalni primitivizam, ne treba razbijati glavu pitanjem hoće li knjiga (dakle i ona digitalna i multimedijalna) uskrsnuti, već treba poduzeti konkretne korake da se to čim prije dogodi.

Ali prije nego se upustimo u pokušaj razmatranja konkretnih poteza za prevladavanje postojeće krize, važno je naglasiti dvije stvari: 1) istarski književni i nakladnički djelatnik nije sam, ni u Istri niti u globalnoj zajednici, i 2) temelj prevladavanja problema s kojima se svaki od njih/

svaki od nas suočava jest u udruživanju, u objedinjavanju onih napora koji vode ka rješenju zajedničkih problema, ali i u ravnopravnoj podjeli odgovornosti za proces prevladavanja stanja koje se percipira kao kriza književne scene i produkcije te cjelokupnog sektora kulture, što su sve zajedno tek simptomi krize ukupnog društva. Tko god doista vjeruje da je sudbinski ili profesionalno vezan uz knjigu, mora prihvatiti navedene dvije postavke jer se bez toga nijedna inicijativa, ma kako dobronamjerna, ne može ostvariti.

Prvotni smisao pisama koja slijede bio je locirati odgovornost za stanje na književno-nakladničkoj sceni Istre, no broj pisama je na kraju ipak smanjen kako bi se, koliko je to moguće, izbjeglo ponavljanje i... iskreno, kukanje. Konačno, uz navedene subjekte, pojedince, institucije i njihove predstavnike, doista se želimo obratiti svim akterima koji dijele odgovornost za trenutno stanje i budućnost knjige u Istri, no možda je bolje javiti se nekima od njih kada se napravi onaj ključni prvi korak u pravom smjeru. Stoga prevoditelji, knjižničari, nastavnici, sveučilišni profesori, ravnatelji pučkih otvorenih učilišta, dizajneri, tiskari, književni kritičari, predstavnici medija, turistički djelatnici i ini drugi, očekujte također riječ ili dvije, ali se najprije obraćamo...

Dragi... najdraži! Draga... najdraža!...

javljamo ti se iz jedne strane zemlje, iz jedne sasvim neobične zemlje, iz zemlje u kojoj nebo ne stoji nad glavama ljudi ukoliko ga oni sami vlastitim plećima ne pridržavaju, iz zemlje u kojoj kiša ne pada ukoliko je ljudi vlastitim rukama ne cijede iz spužava koje su natopili u rijekama vlastitog pota, iz zemlje u kojoj ništa ne raste osim ako ljudi ne stave u zemlju sjeme, pa iz sjemena ne istisnu klicu, pa klicu za uši ne izvuku u mladicu, iz zemlje u kojoj svaka stvar postoji i opstaje samo i isključivo ako je za nju netko odgovoran.

Javljamo ti se s molbom. Naime, o(dne)давно je u toj zemlji zavladała nestašica knjiga. To samo po sebi ne bi bila velika tragedija da nestašica knjiga nije za sobom povukla i nestašicu ideja, nestašicu riječi, nestašicu komunikacije, nestašicu dijaloga, nestašicu tema za razgovor, nestašicu adekvatnih načina artikulacije vlastitih osjećaja, nestašicu razumijevanja osjećaja drugih, nestašicu suosjećanja, ljudskosti, tolerancije, slobodarstva, slobode.

Iz pouzdanih izvora doznali smo da si ti posebna osoba. Za razliku od skoro pa svakog drugog prolaznika kojeg

mimoiđeš, ti čitaš! Pomisli samo, pola njih (49%) u zadnjih godinu dana nije pročitalo, posudilo, kupilo... ukralo knjigu.

E, tu konačno dolazimo do naše molbe: naime, o(dne) davno biti pismen, prepoznavati slova, znati ih čitati, čitati riječi, rečenice, odlomke, sveske ... nije dovoljno. Potrebno je pitati, tražiti, zahtijevati, potrebno je aktivno oblikovati, sukreirati ono što se čita, ono što se piše.

Molimo te, odgovori nam: Kako se hraniš? Pšenica od koje se mijesi tvoj kruh, rajčica u tvojoj šalši, krumpir, radić, kapula, vino – odakle dolaze? Bademi iz Kalifornije? Smokve iz Turske? Sir iz Austrije? Trudiš li se doznati sadrži li tvoja hrana one zloglasne E brojeve? Je li genetski modificirana? Hrani li te Monsanto ili šjora Sofija z merkata? Odgovori nam, molimo te, pa razmisli:

Što čitaš? Tko piše ono što čitaš? Sretneš li ga, sretneš li je ponekad na ulici, ili u knjižnici? Porazgovarate li? Napišeš li mu/njoj koji put pismo? Napišeš li koji put nešto što bi netko drugi mogao pročitati pa odgovoriti na to? Probudiš li ponekad neku od onih knjiga s polica gradske knjižnice, neku od onih koje su godinama ondje, a listić im o evidenciji posudbi potpuno prazan.

Paziš li da unosiš u organizam dovoljne količine Omega-3 masnih kiselina? Paziš li da unosiš u organizam dovoljno poezije?

Paziš da si u dobrim odnosima sa svojom liječnicom, automehaničarom, frizerkom, mesarom? A u kakvim si odnosima sa svojim književnim kritičarem?

Zvuči kao da ti namećemo osjećaj grižnje savjesti? Nije nam ni na kraj pameti. Želimo samo da uhvatiš svoj kraj knjige pa da je skupa dignemo iz blata. Bez tebe, čitatelja, čitateljice, ni jedna knjiga doista ne postoji, stoga nam je potrebna i tvoja pomoć.

Hvala!

pismo autoru

Kolegice? Kolega?

Prekidamo vas?

Što radite?

Pišete?

O, jada! Pa zašto? Za koga?

Za sebe?

Pošten odgovor. Ali ipak, priznajte, možda još za nekoga. Ili se bojite da im nije stalo? Hvata vas panika od same mogućnosti da nikome oko vas nije stalo. Bit će, onima koji će doći, tješite se, netko će se već naći. A vi? Nalazite li se? Za onog nekog tko je, baš kao i vi, pisao, pisala ne za svoje nezainteresirane bližnje, već za neke buduće, zainteresirane, za vas.

U svojoj osnovi pisanje jest širenje prostora slobode, osobne ili opće, ali je i obveza, vraćanje duga, ponajprije onima koji su nas nadahnjivali na putu prepoznavanja riječi kao moćnog sredstva samooblikovanja i kao izraza mogućnosti promjene, one individualne, mikrokozmičke, kao i one globalnije. Pišemo iz rečenica koje smo čuli i pročitali, koje su nam s ljubavlju šaptali, ili nam ih hrabro izvikivali ravno u lice možda još prije nego li smo smogli odvažnosti priznati si da ćemo i mi krenuti upravo tim putem, putem riječi.

Ali pisanje ne može biti puki privilegij. Pisanje nije čak ni pitanje talenta. Pisanje je pitanje odluke da se riječima nastavi raditi i nakon što je to piscu ugodno. U svijetu koji se proteže izvan granica pisaćeg stola, biti pisac, spisateljica uključuje mnogo posla koji većina pisaca uzima zdravo za gotovo – da će ga netko drugi obaviti. Dovršili ste novi rukopis? Sjajno! Očekujete da će se netko dobrovoljno javiti da ga uredi. Koliko ste rukopisa uredili kolegama? Tražite nakladnika za vaš rukopis. Jeste li ikada razmotrili mogućnost da budete nakladnik drugima? Bilo bi sjajno kada bi netko vašu novu knjigu recenzirao. Koliko knjiga vi godišnje recenzirate? Treba vam netko tko bi o vašoj knjizi rekao nešto lijepo na predstavljanju. Koliko često se pokušate naći u prilici da nešto lijepo kažete o knjigama drugih? Eh, kako bi bilo divno da vas netko prevede na jedan od većih jezika. Prevodite li vi?

Malo nas je, ali malo ne znači ni loše, ni nebitno, ni zanemarivo. Epifiza je najmanji organ ljudskog tijela, žlijezda veličine zrna graška koja luči hormon odgovoran za ciklus budnog stanja i sna. Koliko god da je mala, nije nebitna. Ako vam je potrebna pozitivna slika o značaju Istre i istarske književnosti u tijelu nacionalne ili čak europske književne scene, zamislite Istru kao epifizu; ali biti pisac u Istri ne znači određivati jesmo li budni ili spavamo, biti pisac u Istri mora značiti preuzeti odgovornost za mnogo više od onog što nam se čini da sam ja, ili ti.

Možemo li to?

pismo nakladniku

Poštovani!

Znate li što je tužno? Što znamo da uopće nećete odgovoriti na ovo pismce. Ne samo to, nego znamo, provjereno, iz pouzdanih izvora, iz vlastite prakse, potvrđeno izjavama, ovjerenim i pečaćenim od nebrojenog broja naših kolegica i kolega autora, da, da, i onih razvikanih imena i onih još novih, dakle, sasvim smo uvjereni po svim statističkim pokazateljima jedne ružne, goropadne i sasvim neukusne poslovne prakse s naših prostora da na ovo pismo ne da nećete odgovoriti, nego nećete ni potvrditi da ste ga zaprimili.

Naime, mišljenja smo da je većina nakladnika, ne samo u Istri, već i u Hrvatskoj, zaboravila pravila civilizirane komunikacije. Zaboravila je da se primjeraka knjige proda *jušto* onoliko koliko autor ruku stisne na promocijama. Da bi najredovitiji kupci novih izdanja morali biti svi oni mladi, nadobudni, budući autori koji kao ozebli sunce čekaju čak ne ni da ih se ukoriči, već da im se priznaju postojanje i trud, da im se prizna ambicija, dade riječ ohrabrenja i mrvica savjeta.

U našem tonu nedostaje empatije? Možda zato što koliko god da je loše nakladnicima, autorima je uvijek lošije. Možda zato što ako sit gladnom ne vjeruje, onda ni gladan ne vjeruje sitome, ali ni gladan ne vjeruje gladnome. Možda zato što se čak i na prostoru malenom kao što je Istra još uvijek nije skupila kritična masa solidarnosti između onih koji proizvode tekst i onih koji tekst nude publici.

U našem tonu nedostaje empatije. Ali još uvijek vjerujemo da se situacija može preokrenuti. Da nakladnici i pisci nisu psi i mačke. Da rješenje za naše zajedničke probleme leži upravo u jačanju zajedništva. Sasvim sigurno da ćemo se kroz to novo, obnovljeno zajedništvo i jedni i drugi morati promijeniti, preuzeti različite, dodatne uloge, no činjenica je da ćemo trajati i razvijati se samo onoliko koliko budemo trajali i razvijali se **ZAJEDNO!**

Dragi i poštovani nepostojeći subjekte!

U mojemu rodnom gradu osim posrnulo korporativne knjižare koja mahom prodaje šarene korice, zapravo nema knjižare. Ne postoji. Kao što već godinama ne postoji knjižara u kojoj bi se mogli kupiti stari naslovi, ono što zovemo antikvarnicom. Nestalo. Čini se zanaovijek. Dragi knjižaru, ti koji ćeš doći, doći, molimo te! Tražit ćemo od Grada da ti u samom središtu ustupi besplatan prostor, a ti ga natrpaj knjigama, pomoći ćemo ti, imamo neke stare naslove s kojima ne znamo što bi. Što kažeš? Donijet ćemo ti i police, posložiti knjige, obrisati prašinu. Bit će tu i automat za kavu, par fotelja da prijatelji i stranci mogu sjesti jedni pored drugih, osjetiti se dok listaju stranice upravo otkrivenog naslova za kojim su čeznuli, danima, možda mjesecima, godinama! I onda zapodjenuti razgovor, i onda razbuditi uspavanu humanost, probuditi se nakon dugog tupog sna koji izaziva onaj grčevit osjećaj beznada duboko u utrobi. Dragi knjižaru, ti koji ćeš doći, nemoj puno razmišljati, nemoj se zamarati brojkama, i ti i ja, i mi i ti znamo da u ovome nema komercijalnog interesa, da ćeš više biti gladan, nego sit, da ćemo više biti gladni nego siti, ali bar ćemo biti vitki i biti zajedno. Što kažeš? Ne možemo bez tebe. Obećajemo da ćemo kao aktivni građani zainteresirani za kulturni boljitak ove zemlje redovno svraćati u knjižaru i podupirati te kupnjom barem jednog naslova mjesečno, dolaskom na čitanja koja ćeš organizirati, na

susrete s poznatim i nepoznatim književnicima. Obećajemo da ćemo nas nekoliko koji se vucaramo po gradu pokrenuti susrete uličnih pjesnika i da ćemo svojim avangardnim stihovima redovito sablažnjavati prolaznike. Obećajemo da te nećemo ostaviti samog. Samo nam dođi! Budi tamo, promatraj nas svojim pametnim dubokim očima u čijoj se nesebičnosti topimo kao šećer u vodi života. Daj nam zadatke, kad treba pobrisati pod od prolivene kave, učinit ćemo to drage volje, bez pogovora. Donijet ćemo ti ručak, samo budi tamo, stražari, čuvaj knjige, ne daj se, ne daj se, dragi čovječe! Uz tebe smo. Jesi li uz nas?

pismo županu

Poštovani župane Flego,

obraćamo se Vama osobno jer smatramo da je krajnje vrijeme da se stanje knjige u Istri shvati kao osobna odgovornost svakog stanovnika Istre, a Vas su stanovnici Istre delegirali da primete pisma (i) u njihovo ime.

Pa Vas pitamo (i Vas i vas): Što je Istra za Vas? Zemlja pršuta i terana? Sunca, mora i prirodnih ljepota? Čist okoliš? Čist zrak? Tolerancija? Sloboda? Ako ćemo pravo, sve su to (samo) riječi. I „Istra“. I ona je riječ. Živimo (nažalost) u svijetu u kojemu su nam okoliš i zrak čisti samo ako ulažemo (znatna) sredstva i trud da ostanu čisti. Živimo u svijetu u

kojemu je potrebno trošiti i vrijeme i novac da bi se zaštitilo ime onoga što proizvodimo i prodajemo, kako bi ono što proizvodimo zadržalo i povećalo svoju vrijednost. No zašto ulažemo toliko u očuvanje stvari, a puštamo da riječi koje označavaju ono do čega nam je stalo propadaju?

Znamo za podatak da Istra prednjači po odvajanju za kulturu i da je kultura u našoj županiji prepoznata kao važan element regionalnog razvoja. No, činjenica je da je knjiga daleko najpodcijenjeniji „kulturni proizvod“ (možda zbog toga što u turističkoj regiji kultura mora imati dodanu, turističku vrijednost da bi zaslužila najširu podršku, a turistički djelatnici još uvijek nisu otkrili ogromni potencijal knjige za svoju branšu).

Dopustite da ovdje citiramo *Istarsku kulturnu strategiju za razdoblje 2014.-2020.* koja kao jedan od glavnih ciljeva ima „unaprijediti nakladničku djelatnost u Istri.“

U ovom strateškom dokumentu se, između ostaloga, navodi:

Nakladništvo u Istri je u ozbiljnim problemima, prijeti mu opasnost da potpuno nestane. Niz je razloga za krizu u nakladništvu: nepostojanje knjižarske mreže, smanjene potpore nakladništvu, nezainteresiranost javnosti (prvenstveno medija) za kulturu i književnost. Proces koji se u knjižarskoj djelatnosti odvijao tijekom 90-ih sada se odvija u nakladništvu, a radi se o prepuštanju nakladništva nepostojećem ili nedostupnom tržištu. Kriza u nakladništvu ne odnosi se samo na Istru, nego je slična situacija i na razini

Hrvatske. Unatoč tome što je problem daleko širi i dublji, Istarska županija – Regione Istriana će u idućem razdoblju u okviru svojih mogućnosti nastojati poduzeti mjere putem kojih će se očuvati lokalno nakladništvo. Naime, bez lokalnog nakladništva lokalni autori nemaju mogućnost objavljivanja svojih djela, zavičajna produkcija će u potpunosti zamrijeti i na taj način će se izgubiti znanje o zavičaju, izgubit će se intelektualni potencijal sredine, itd.

Budući da je čitav niz problema vezan uz nestanak lokalnog nakladništva, za Istarsku županiju – Regione Istriana je pitanje očuvanja pa i unaprjeđivanja nakladništva jedna od ključnih točaka ove strategije. Mjere koje Istarska županija – Regione Istriana namjerava poduzeti u cilju unaprjeđivanja nakladništva ograničenog su dosega jer sama Županija ne može utjecati na poticanje čitalačke kulture u Istri i razvoj tržišta knjiga. No, može unaprijediti razinu informiranosti građana o objavljenim izdanjima, može razvijati kriterije putem kojih se proširuje doseg distribucije objavljenih izdanja i, naravno, povećati potpore za nakladništvo u Istri. Upravo su to i aktivnosti koje će Istarska županija – Regione Istriana poduzeti u okviru provedbe Istarske kulturne strategije.

Provedbom predviđenih aktivnosti očekuju se sljedeći rezultati:

- Povećana razina informiranosti građana o objavljenim izdanjima*
- Unaprijeđena distribucija izdanja istarskih nakladnika*
- Povećana prodaja izdanja istarskih nakladnika*

Ukupno je predviđeno osam aktivnosti koje bi trebale doprinijeti ostvarenju navedenog cilja. Radi se o sljedećim aktivnostima:

1. Povećati financijske potpore za nakladništvo
2. Uvesti obvezu distribucije objavljenih djela uz potporu putem postojećih distribucijskih kanala (knjižare, internetske knjižare)
- ...
4. U okviru IKA-e / ACI-ja napraviti resursni centar istarskih nakladnika (objaviti informacije o referencama nakladnika i uslugama koje mogu pružiti) te permanentno educirati nakladnike (seminari iz marketinga, korištenja distribucijske mreže, uredničke politike i sl.)
5. U suradnji s istarskim knjižnicama u svakoj knjižnici napraviti stalni izlog novih naslova istarskih nakladnika
6. Poticati prisutnost istarskih nakladnika na ključnim sajmovima (Interliber, Sajam knjige u Istri, Booktiga i dr.)
- ...
8. Istražiti metode podrške malim nakladnicima u drugim zemljama

Povećanje financijskih potpora prva je u nizu mjera koje bi trebale unaprijediti nakladničku djelatnost. Radi se o jednostavnom mehanizmu putem kojeg će se sufinancirati objavljivanje knjiga koje su od značaja za istarsku kulturu, radovi istarskih književnika i znanstvenika, da bi se osigurao kontinuitet nakladničke djelatnosti u Istri. Obveza distribucije objavljenih djela, vezana uz prvu mjeru, trebala bi postati dio kriterija za dodjelu novca istarskim nakladnicima. Putem ove mjere istarski nakladnici će biti uvjetovani da distribuiraju svoje naklade kroz postojeće distribucijske lance ako žele ostvariti pravo na financijsku potporu Istarske županije – Regione Istriana. Osim toga, radi se o određenom mehanizmu selekcije nakladnika kojima je objavljivanje knjiga primarna djelatnost od onih kojima je usputna i koji ne ulažu u distribuciju objavljenih knjiga... Dio istarskih nakladnika ne uspijeva pratiti promjene u

pristupu nakladničkom poslu. Sami nakladnici uglavnom ne raspolazu sredstvima za vlastiti profesionalni razvoj i zbog toga će Istarska kulturna agencija – Agenzia culturale Istriana preuzeti na sebe organizaciju edukacije koja će u tom pogledu pomoći nakladnicima. Osim toga, Istarska kulturna agencija – Agenzia culturale Istriana objedinit će informacije o nakladnicima koje će uključivati njihove resurse i registar usluga koje su u mogućnosti pružiti da bi se olakšala komunikacija između nakladnika i potencijalnih korisnika njihovih usluga. U tom smislu IKA – ACI će postati svojevrsni resursni centar za istarske nakladnike, preuzimajući na sebe ulogu medijatora i komunikacijskog servisa prema široj društvenoj zajednici... Budući da je lokalno nakladništvo zaista u ozbiljnoj krizi gotovo u cijelom svijetu, potrebno je pratiti primjere uspješnih praksi koje dovode do poboljšanja položaja lokalnih nakladnika. U tu svrhu Istarska kulturna agencija – Agenzia culturale Istriana će napraviti studiju o primjerima dobrih praksi u svijetu i dati preporuke novih mjera za unaprjeđenje nakladničke djelatnosti u Istri. Osim ovih mjera, nakladnici će moći koristiti i sredstva namijenjena poduzetništvu u kulturi jer samo nakladništvo predstavlja jedan od važnijih segmenata kulturnog poduzetništva.

(izvor: Istarska kulturna strategija za razdoblje 2014.-2020.
http://www.istra-istria.hr/uploads/media/20140624_x2_iksHR_02.pdf)

No, ono što Županija trenutno poduzima nije ni izbliza dovoljno.

Što konkretno očekujemo od Vas, od Županije?

Bez okolišanja:

1) Hitno aktivno jačanje književno-nakladničkog sektora povećanjem izravnih potpora (kako nakladnicima, tako književnicima i prevoditeljima), ali i provođenjem mjera koje će književnicima i nakladnicima pojednostaviti rad i učiniti ga vidljivijim kako na razini regije, tako i na međunarodnoj razini.

2) Jednako žurno, otvoreno i nedvosmisleno utjecanje na županijske upravne odjele (i to konkretno na Upravni odjel za održivi razvoj, Upravni odjel za obrazovanje, sport i tehničku kulturu, Upravni odjel za proračun i financije, Upravni odjel za turizam, Upravni odjel za talijansku nacionalnu zajednicu i druge etničke skupine, Upravni odjel za gospodarstvo i Upravni odjel za međunarodnu suradnju i europske poslove) da u svojim aktivnostima posebnu pažnju posvete književno-nakladničkom sektoru te da zajednički izrade konkretan plan mjera kojima će ojačati taj sektor (jer njegov oporavak ne može biti isključiv mandat Upravnog odjela za kulturu, naročito ne ukoliko se tom odjelu značajno ne povećaju sredstva za tu namjenu).

3) U što kraćem roku, konkretno zalaganje Županije na okupljanju i organiziranju jedinica lokalne samouprave oko niza odabranih projekata i programa, a u cilju ravnopravne raspodjele tereta i odgovornosti za književno-nakladnički sektor. (Ne gajimo iluzije da Županija čuva čarobni štapić kojim će riješiti sve probleme knjige u Istri, ali od Županije

očekujemo da preuzme odgovornost za organiziranje programa u kojima će sudjelovati sve jedinice lokalne samouprave, jer je, u konačnici, Županija jedini (krajnji) jamac regionalne povezanosti.)

Ukoliko je Županiji na spomenutim zadacima potrebna pomoć, molimo da je otvoreno zatražite od javnih ustanova koje se financiraju iz županijskog proračuna, ali i od udruga i pojedinaca koje djeluju u području književnosti i/ili nakladništva.

Hvala!

pismo gradonačelniku i načelniku

Poštovana gospodo gradonačelnici (ovdje bismo se vrlo rado obratili i gospođama gradonačelnicama, ali ih u Istri u 21. stoljeću još uvijek nemamo)! Poštovane gospođe načelnice, Ada i Glorija, te gospodo načelnici!

Javljamo vam se jer trebamo vašu pomoć u rješavanju problema koji nadilazi snage i mogućnosti svakog od vas (svakog od nas) pojedinačno.

Recite nam iskreno: gdje se knjiga nalazi na listi vaših prioriteta? Zasigurno je prilično nisko, zar ne? Kada smo već iskreni, recite nam: kada procjenjujete da bi se mogla naći

na vrhu te liste? Ako sada doista pokušavate dati nekakav egzaktni vremenski rok, onda više nismo iskreni jedni s drugima jer, iskreno, knjiga se nikada neće naći visoko na listi vaših prioriteta, nikada stanje u vašoj općini i vašem gradu neće biti tako dobro da se dosjetite i kažete: Vrijeme je da se konačno pozabavimo knjigom! Zapravo je vjerojatnije da knjige kakvu bi lokalna samouprava mogla prepoznati više neće ni biti, jer je ona već dobrim dijelom nestala iz vaših zajednica, iz naše zajednice: Koliko je naših općina bez knjižnica, koliko je gradova bez knjižara, koliko nakladnika djeluje u Istri (imate li možda službene brojke), kako prebrojati ono čega nema?

Znamo da potpomažete izdavanje knjiga. Znamo da vas redovno neki od naših kolega zaskoče s molbom za financiranje još jedne zbirke stihova. Svaka vam čast i duboka hvala. No, iskreno, uvažena gospodo, to je vaša obveza. Vaša je obveza ljude koji su kulturni aktivisti u u vašoj sredini poticati da daju svoj stvaralački maksimum, biti im na raspolaganju.

Znamo. Djelujete u svijetu u kojemu sve košta. A vi novaca nemate. Nimate. Nimate? Još malo, jeste li svjesni, ostati ćemo i prez besid s kin bimo mogli špjegati da šoldih ni, a u ten kontekstu manjak šoldi će biti najmanji problem. Najviše će boliti ona praznina ka zustane kada ljudi zabe ča su na ten svitu, kada zabe jeni u drugin štiti i viti brata i sestru, jer su zabili da su ljudi knjige i knjige ljudi.

Ne znate što poduzeti? Ovdje nudimo neoliko ideja: besplatan prostor za antikvarijate, besplatan prostor za knjižare koje bi svoju ponudu orijentirale oko kvalitetne, domaće knjige, popust na najam prostora knjižarama koje bi na istaknutom mjestu u sklopu svoje ponude nudile naslove istarskih nakladnika/autora te redovito organizirale predstavljanja istarskih autora, popust na najam prostora ugostiteljskim objektima koji bi redovito ugošćavali književne programe, potpora poduzetnicima koji vode nakladničke kuće ili ih namjeravaju pokrenuti...

No ono što od vas najprije očekujemo jest da se u rješavanju problema koji nadilazi vaše (naše) pojedinačne snage udružite, da se susretnete jedni s drugima, da se nađete na okupu, sami izaberite gdje, ali čim prije, i da pred objektivima i mikrofonima javnosti jasno kažete što ste, koliko i u kojem roku spremni napraviti da knjiga u Istri ne postane tek pojam iz povijesti.

Ako tražimo previše, onda je prekasno.

Poštovane pročelnice i pročelnici, djelatnici općinski, gradski ili županijski koji imate sreću ili nesreću raditi u području kulture!

Razumijemo se, zar ne? Iako govorimo različitim jezicima. Vi administrativnim, mi književnim. Trudimo se, evo, mi natucamo nešto na tom administrativnom, vjerojatno vam zvučimo kao stranci koji brkaju rodove i padeže.

Uglavnom, razumijemo se. Ništa ne moramo ni reći, zar ne? Jer što god da od vas zatražimo, reći ćete nam da vam za to nisu odobrena proračunska sredstva ili da to ne spada u djelokrug vaših aktivnosti. Vi zapravo ni za što niste nadležni, osim za nas. Ne odlučujete koji će se dio proračuna dodijeliti kulturi. Ne odlučujete čak ni kojim će se subjektima sredstva dodijeliti (jer se u kulturnim vijećima nalazimo mi sami, a vi sredstva dodjeljujete onima koje ta kulturna vijeća stave na vrh liste). Od onih kojima dodijelite sredstva ne možete tražiti ništa osim čistih računa. Vi zapravo tek olakšavate kopanje jame koju sami sebi kopamo.

Zato vas pitamo nešto sasvim drugo: na čijoj ste strani? Jeste li dolje, s nama, u rupi? Ili nas gledate odozgo, izvana? Smatrate li da ste uspješni u vašem poslu? U čemu se prepoznaje vaš uspjeh? U tome da se jama kopa što brže ili što sporije? Je li vaša sudbina doista vezana uz opstanak knjige

ili ćete se, jednom kada knjiga kao živi fenomen potpuno nestane, prekvalificirati u kustose muzeja knjige.

Odgovorite nam, molimo vas, može i napismeno, ali bismo radije da odgovorite djelima, na čijoj ste strani? Jer ako nema strana, ako smo svi zajedno na istoj strani, s istim ambicijama i ciljevima, onda su stvari prilično jednostavne, zar ne? A ukoliko smo kojim slučajem na različitim, sukobljenim stranama, onda su još jednostavnije.

Pitate nas što bismo. Bez uvijanja: u narednih pola godine, vi izaberite datum, na jednom mjestu, vi odaberite kojem, okupite SVE relevantne predstavnike lokalne i regionalne vlasti zajedno sa SVIM nositeljima književno-nakladničke scene, pa zaključajte vrata dvorane i nemojte ih pustiti van dok se ne dogovore točno što će i u kojem roku napraviti za knjigu u Istri. To će, za početak, biti dovoljno.

pismo onome koji smatra da se bez knjige može

Na određeni način svako je ovo pismo pismo koje pišemo samima sebi. Ne nužno zato što mislimo da ih nitko neće pročitati, već zato što ne vjerujemo u podjele na nas i njih. Prepoznamo se, ne u privilegijama, ali svakako u problemima i izazovima svakog od adresata. Čemu uopće pisma? Ona su, baš kao i sva naša djelatnost, uključujući prije svih onu umjetničku, proizašla iz potrebe za komunikacijom. U korijenu poziva na komunikaciju nalazi se sasvim specifični sastojak, a to je želja da udružimo snage i napravimo nešto. Bez obzira što je teško. Ili baš zbog toga. Bez obzira što je mnogo pokazatelja da se čini kako je gotovo beznadno, kako je nemoguće išta veliko promijeniti, kako je cijeli sustav ukaljužen, kompromitiran, gluh i slijep na naše boli baš kao i na naše ushite. Bez obzira na to, i baš zbog toga. Zbog naše naivnosti, osviještene, namjerne, takve kakva jest, grubo iscrtane, nezgrapne, onako neskladne kako mala odjeća nespretno stoji na odrasloj osobi.

Ne pravimo se da ne vidimo kako je i književno-nakladnička branša duboko podijeljena na jedne i druge i one treće i četvrte, i dok se jedni hvale da ne pripadaju ni jednima, drugi se hvale

da pripadaju svima, dok neki mašu zastavom apolitičnosti, drugi se toćaju u politički korektnim i nekorektnim bazenčićima, i, da, sve je zagađeno, da, močvarno, ugliblijeno, ukalupljeno, besmisleno (?)...Ali mi smo odlučili ponovno probati, probavati. Još jednom. I opet.

Živi nam bili!

Ideje koje slijede dijelom su rezultat ankete koju smo pokrenuli a putem koje su u svibnju 2016. godine svi zainteresirani sudionici istarske književne i nakladničke scene bili pozvani iznijeti svoja opažanja, sugestije i konkretne prijedloge za prevladavanje postojećeg stanja u sektoru. Doprinosi kolega koji su sudjelovali u anketi u mnogome se podudaraju s već iznešenim stavovima, a njihove se ideje međusobno nadopunjuju, stoga se nadamo da će neke od njih biti realizirane ili će se ugraditi u naredne, neophodne korake prema izlazu iz trenutne krize. Ono što svakako veseli jest činjenica da na istarskoj književno-nakladničkoj sceni još uvijek, krizi unatoč, postoji stanovita količina entuzijazma, pa čak i idealizma. Ostaje vidjeti hoće li to ipak biti dostatno za potrebne promjene.

IDEJA: Razmjena programa među organizacijama koje su korisnici proračuna Istarske županije kao jedan od uvjeta za prijavu na natječaje.

CILJ: Smanjiti ukupne troškove izvođenja programa financiranih od strane Županije i/ili povećati publiku za takve programe.

GLAVNI NOSITELJI: Istarska županija, IKA i proračunski korisnici s područja kulture.

VREMENSKI OKVIR: Ovakav se uvjet može staviti pred potencijalne korisnike čim se uspostavi sustav objavljivanja podataka o planiranim programima.

NAČIN IZVOĐENJA: Najbolje informacije o tome koji se programi iz područja kulture planiraju za određeno razdoblje ima upravo Istarska županija budući da svi relevantni sudionici u kulturnom životu regije svoje programe redovito prijavljuju na natječaje za potporu. Glavni je problem što te informacije ostaju zakopane u birokratskom sustavu, umjesto da budu od koristi i organizacijama iz područja kulture, ali i široj javnosti. Stoga bi zadatak Županije bio da omogući da se organizacije brže i lakše povezuju, na najizravniji način,

putem razmjene programa. Najjednostavnija obveza svih subjekata koji se natječu za županijska sredstva potpore bila bi da u takvoj bazi podataka ponude konkretne programe koje su spremni podijeliti s ostalim subjektima, ali i da preuzmu određeni broj progama (taj bi broj ovisio o iznosu koji dobivaju od Županije). Jednom kada bi ovaj sustav razmjene zaživio, razmjena programa među organizacijama koje su korisnici proračuna Istarske županije bila bi ujedno i jedan od uvjeta za prijavu na sve daljnje natječaje za županijsku potporu.

OSOBITOSTI: Svi subjekti koji djeluju u kulturi imaju dobru volju. No za kvalitetnu suradnju potrebna je bolja volja. Smatramo da ona postoji, ali ne postoji formalni okvir unutar kojeg je moguće tu bolju volju ostvariti. Većina subjekata u kulturi na raspolaganju nema ni financijske resurse ni profesionalne potencijale za međusobno kvalitetno povezivanje. Rijetke organizacije imaju zaposlene djelatnike čiji je zadatak aktivno iznalaženje prilika za suradnju.

IZAZOVI: Jedini zahtjevi koje Upravni odjel za kulturu Istarske županije postavlja pred organizacije koje se natječu za sredstva koja dodjeljuje taj odjel svode se na zahtjeve administrativne prirode (primjera radi, onedavna su to potvrde o nekažnjavanju zakonskih zastupnika organizacija kao i potvrde o nepostojanju poreznog duga). Drugim riječima, ne postoje mehanizmi ili propisi putem kojih bi Upravni odjel za kulturu naveo korisnike županijskog

proračuna na suradnju i razmjenu programa. Stoga bi najveći izazov bio stvoriti okvire unutar kojih bi Županija mogla od korisnika svog proračuna zatražiti da kroz suradnju povećaju pozitivan učinak dodijeljenih sredstava, kao i doseg programa koje provode. Jer dok višestruko izvođenje određenih programa podrazumijeva i višestruko veće troškove, još uvijek postoji znatan broj programa koji se mogu realizirati u nekoliko navrata, bez povećanja troškova.

VEČER KNJIGE

IDEJA: Donatorska večer za projekte iz područja književnosti i nakladništva.

CILJ: Financijski osnažiti književno-nakladnički sektor izravno organiziranim donacijama iz gospodarskog sektora te donatorima olakšati da raspoloživa sredstva usmjere u vrijedne projekte.

GLAVNI NOSITELJI: Istarska županija uz zainteresirane predstavnike književno-nakladničkog sektora, ali i predstavnici najšire kulturne zajednice koji bi sudjelovali u samom programu.

VREMENSKI OKVIR: Ova bi se večer mogla redovito održavati prve subote Mjeseca knjige, a prvu bi se moglo organizirati već 2017. godine.

NAČIN IZVOĐENJA: Jednom godišnje organizirao bi se prigodan kulturno-umjetnički program npr. u INK-u, putem kojeg bi se primale donacije za književno-nakladnički sektor. U programu bi sudjelovali oni istarski umjetnici koji bi na taj način željeli pomoći razvoju knjige u Istri, a uzvanici bi se, kao pojedinci ili predstavnici gospodarskih subjekata, obvezali financijski potpomoći točno određeni broj projekata.

OSOBITOSTI: Zadatak Istarske županije (Upravnog odjela za kulturu i/ili IKA-e) bio bi da definira konkretno kojim književno-nakladničkim projektima je potrebna dodatna financijska pomoć (dakle pomoć mimo one koju je Županija sposobna osigurati). Drugim riječima, godišnja donatorska Večer knjige organizirala bi se kako bi se osiguralo financiranje točno određenih projekata u točno određenom iznosu, a informacije o projektima bile bi unaprijed javno dostupne.

IZAZOVI: Glavni izazov bio bi osigurati da se odazovu predstavnici svih relevantnih gospodarskih subjekata koji su voljni poduprijeti nakladničke projekte.

ISTRA BEZ GRANICA

IDEJA: Razraditi književno-nakladnički projekt s partnerima iz Italije i Slovenije koji bi se prijavilo na natječaje Europske unije.

CILJ: Zajedničkim međunarodnim književno-nakladničkim projektom povezati autore, prevoditelje i nakladnike iz Hrvatske, Slovenije i Italije i razmišljati o knjizi u Istri kao širem kulturnom i geografskom fenomenu.

GLAVNI NOSITELJI: Istarska županija, nakladnici, prevoditelji i autori, (potencijalni) partneri iz Slovenije i Italije (nakladnici, autori, prevoditelji i tijela lokalne uprave).

VREMENSKI OKVIR: Do kraja 2018. moglo bi se postaviti okvire ovog projekta te ga prijaviti na odgovarajuće natječeaje Europske unije.

NAČIN IZVOĐENJA: Ideja Istre kao prostora koji nadilazi državne granice u sferi književnosti i nakladništva ima tek sporadične pojave (izuzetak su npr. vrijedni trojezični i višeprogramski susreti Foruma Tomizze). Cilj ovog projekta bio bi da zaživi i multiplicira se cjelogodišnji, stalni dijalog između talijanskog, slovenskog i hrvatskog dijela Istre te da se stvori povezanija, šarolikija i dinamičnija zajednička književna scena. Za početak bi se, uz potporu i posredovanje Istarske županije, definiralo glavne okvire budućeg projekta, nakon čega bi se pristupilo potencijalnim partnerima iz Italije i Slovenije. Jednom kada bi se okupili svi zainteresirani sudionici, projekt bi se nakon faze razrade prijavio na natječeaje Europske unije.

OSOBITOSTI: Potencijalni projekt mogao bi biti osnova za formiranje povezanijeg nakladničkog i knjižarskog tržišta,

ali i temelj za predstavljanje zajedničke književne tradicije i suvremenih praksi na široj europskoj i međunarodnoj sceni.

IZAZOVI: Glavni je izazov mobilizirati dovoljan broj zainteresiranih subjekata te postići da ravnomjerno preuzmu obveze oko organizacije i provođenja ovako velikog i složenog projekta. Ne prejudicirajući od čega bi se sam projekt sastojao, imperativ bi bio oko zajedničkog cilja povezati pisce, pjesnike, prevoditelje, nakladnike i kulturne poduzetnike iz Hrvatske, Slovenije i Italije (a koji gravitiraju prema Istri) kako bi se valorizirala zajednička književna tradicija, ali i kako bi se suvremenoj književnoj produkciji otvorilo veće tržište i prostor razmjene ideja.

SAVJET KNJIŽEVNIH AUTORA ISTRE

IDEJA: Povezivanje književnih autora Istre radi razmjene informacija i ideja.

CILJ: Putem redovitih organiziranih okupljanja (4-6 puta godišnje) izravno povezati autore s područja Istre kako bi razmijenili informacije o projektima na kojima rade, prilikama koje im se nude u smislu promocije, idejama za unapređenje vlastite struke, ali i stanja u zajednici (podjednako po pitanju čimbenika koji su povezani uz književni rad, kao i po pitanju čimbenika koji utječu na

egzistenciju umjetnika u zajednici). Također, zauzimati se za stalno obrazovanje pisaca, prevoditelja, nakladnika...

GLAVNI NOSITELJI: Nositelji ovoga programa mogli bi biti regionalni ogranci dvaju nacionalnih udruženja pisaca (DHK i HDP), no važno bi bilo u program uključiti autore obaju društava, ali i one kolege koji biraju djelovati izvan strukovnih udruženja. Alternativno, logističku podršku ovakvom okupljanju i suradnji mogle bi ponuditi organizacije ili udruge iz knjižnog sektora (knjižnice, knjižare, pučka otvorena učilišta ili srodne institucije i udruge).

VREMENSKI OKVIR: Ovi bi se susreti mogli organizirati nekoliko puta godišnje, npr. jednom svaka tri mjeseca, uz mogućnost dodatnih tematskih susreta ukoliko to prilike dopuštaju ili nalažu.

NAČIN IZVOĐENJA: Pisanje je u svojoj osnovi krajnje egoistično, ali i krajnje altruistično. Nitko od pisaca nema monopol na riječ, ali pojedini pisci imaju monopol na sitne djeliće informacije koji upravo nedostaju nekim njihovim kolegama da bi svoj rad izdigli na višu razinu. Ukoliko književna struka u Istri nema za cilj tek preživjeti, već rasti i napredovati, neophodno je da (iz čisto sebičnih pobuda) postanemo nesebični, da kreiramo okvir unutar kojega se možemo redovito sastajati i pomagati jedni drugima.

OSOBITOSTI: Ova inicijativa ne bi ignorirala niti poništavala činjenicu da se slični programi u Istri već izvode u obliku npr. Prve čakavske lige, ili pod okriljem ogranaaka strukovnih udruženja, no krajnje je vrijeme da strukovna udruženja (kako na nacionalnoj, tako i na regionalnoj razini) počnu aktivno zastupati interese struke štiteći svoje najzanemarenije članove.

U posljednjih pet godina najveći iskorak u afirmaciji (pa i emancipaciji) književnika napravile su manje formalne, ali neusporedivo vidljivije inicijative kao što su zadarska grupa pisaca ZaPis ili riječka RiLit. Činjenica je da trenutna istarska književna scena svoju prepoznatljivost duguje (gotovo isključivo) dijalektalnim inicijativama (Verši na šterni, Čakavski sabor i sl.) koje čuvaju onu važnu jezgru istarskog (književnog) identiteta, ali ne ostavljaju dovoljno prostora za sudjelovanje piscima koji biraju ne stvarati na dijalektu ili se ne posvećuju tzv. zavičajnim temama. Istovremeno, među kolegama vlada zabrinjavajući manjak informacija o sasvim pragmatičnim pitanjima struke: tečajevi kreativnog pisanja (pre)rijetka su pojava i smatraju se zanimacijom „početnika“ i „amatera“.

Kako bi se uspješno nosio s vremenima u kojima se nalazi knjiga, svaki autor (ne samo istarski) mora znati što više o uredničkom radu, lekturi, korekturi, prijevodu, oblikovanju teksta, alternativama tiska, kritičkom promišljanju književnosti te modelima predstavljanja svog rada pred najširoom publikom.

IZAZOVI: Postojeći sustav među autorima češće potiče kompeticiju nego suradnju; kako se smanjuju izvori financiranja, smanjuju se i prilike za objavljivanje, kao i pažnja koju mediji i javnost posvećuju knjizi, a autori se (dodatno) osamljuju u svojim frustracijama i strahovima. No, književnost je prije svega komunikacija, stoga u njezinom stvaranju mora biti suradnje i suglasja, mora biti razmjene i kolegijalnosti; zato biti pisac u Istri ne znači zauzimati određeni prostor i privilegije, već dijeliti taj prostor, a (eventualne) privilegije pretvarati u izvore zajedničke dobrobiti.

ELEKTRONIČKI KATALOG NOVIH IZDANJA ISTARSKIH AUTORA I NAKLADNIKA

IDEJA: Kreiranje lako dostupnog izvora informacija o svim (najnovijim) izdanjima istarskih autora i nakladnika.

CILJ: Elektronički katalog novih izdanja istarskih autora i nakladnika trebao bi na jednom mjestu okupiti najnovije informacije o književnoj proizvodnji u Istri i funkcionirati kao svojevrsna vizit-karta književne scene Istre. Na taj način došli bi u dodir ne samo čimbenici književne scene Istre, već bi informacija o toj sceni bila dostupna svima onima koji su izvan nje, a zainteresirani su saznati više ili pak u njoj sudjelovati.

GLAVNI NOSITELJI: Sveučilišna knjižnica u Puli i/ili Gradska knjižnica i čitaonica u Puli uz pomoć Odjela za informacijsko-komunikacijske tehnologije Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli .

VREMENSKI OKVIR: Ovaj bi se projekt mogao realizirati već tijekom 2017. godine.

NAČIN IZVOĐENJA: Sveučilišna knjižnica, kao i Gradska knjižnica i čitaonica u Puli raspolažu zavičajnim zbirkama (Sveučilišna knjižnica takvu zbirku ima po sili zakona ili propisa jer istarskim nakladnicima izdaje CIP brojeve). Stoga je spomenutim institucijama najlakše (uz minimum utroška rada, vremena ili sredstava) informacije koje ionako posjeduju na adekvatan način učiniti dostupnima najširoj zajednici putem internetskih stranica.

OSOBITOSTI: Predloženi bi katalog mogao postati prva referentna stanica u pristupu informacijama o knjizi iz Istre. Osim osnovnih informacija o izdanjima, takav bi katalog mogao redovito objavljivati relevantne statističke podatke te pružati prvu (pa makar i grubu) sliku o tome što je potrebno mijenjati u relevantnim strategijama razvoj kulture.

IZAZOVI: Pretpostavljamo da je glavni izazov u ovom projektu integracija ili objedinjavanje različitih baza podataka pri čemu bi knjižnicama mogao pomoći Odjel za informacijsko-komunikacijske tehnologije Sveučilišta Jurja

Dobrile u Puli i/ili informatičke službe Istarske županije i/ili Grada Pule.

OBJEDINJAVANJE TISKA NASLOVA ISTARSKIH NAKLADNIKA

IDEJA: Objedinjavanjem tiska naslova istarskih nakladnika (barem onih koji dobivaju izravne potpore od regionalne i/ili lokalne vlasti) stvorio bi se prostor za smanjenje troškova tiska.

CILJ: Smanjenje troškova tiska i postavljanje temelja za bolju organizaciju ukupne istarske nakladničke scene.

GLAVNI NOSITELJI: Istarski nakladnici, autori i Istarska županija te zainteresirane tiskare.

VREMENSKI OKVIR: Realno se s ovom praksom može krenuti najranije 2018. godine.

NAČIN IZVOĐENJA: Nažalost, već duže vrijeme istarske tiskare nisu konkurentne kada se radi o tisku knjiga (i časopisa). Tržišna logika diktira da geografski najbliža tiskara nije nužno i najpovoljnija. Kada bi se objedinili nakladnički programi istarskih nakladnika (i autora koji objavljuju u vlastitoj nakladi) te unaprijed odredili vremenski rokovi i tehnički kriteriji, mogla bi se putem natječaja zatražiti

najbolja ponuda koja bi potencijalno mogla biti znatno niža od zbroja troškova tiska za pojedinačne naslove.

OSOBITOSTI: Na taj način ne samo da bi se smanjili troškovi tiska, već bi istarski nakladnici kroz međusobni dijalog imali priliku stvoriti učinkovitiju profesionalnu mrežu, ali i razmotriti mogućnost zajedničkog nastupa na tržištu pri čemu bi se poštovale osobitosti svakog od nakladnika, ali se istovremeno stvorili i bolji uvjeti djelovanja i razvoja za sve.

IZAZOVI: Najteže bi bilo naći tijelo koje bi preuzelo administriranje ovakvog pristupa. Logično bi bilo da to bude županijski Upravni odjel za kulturu, no lako je pretpostaviti da postoje propisi koji ograničavaju rad i mandat tog odjela. Jednako tako, većina nakladnika sredstva za tisak ne dobiva iz jednog jedinog izvora, stoga bi izazov predstavljao izračun konkretnih troškova, ali i postupak plaćanja usluga tiska.

ISTARSKI AUTORI U ISTARSKIM ŠKOLAMA

IDEJA: Sustavno cjelogodišnje predstavljanje istarskih autora u osnovnim i srednjim školama.

CILJ: Organizirati redovite posjete istarskih pisaca školama u Istri s ciljem promoviranja knjige, čitanja, ali i kreativnog pisanja.

GLAVNI NOSITELJI: Županijski Upravni odjel za obrazovanje i Upravni odjel za kulturu, osnovne i srednje škole Istre, društva književnika i pisaca, srodne udruge.

VREMENSKI OKVIR: S programom bi se (barem u svojevrsnom pilot-obliku) moglo započeti već naredne školske godine (2017.-2018.).

NAČIN IZVOĐENJA: Dva nadležna županijska odjela zajednički bi postavili kriterije ovog programa. Može se pretpostaviti da bi glavni ograničavajući faktor bila financijska sredstva koja bi bila na raspolaganju za ovu svrhu. U dogovoru sa strukovnim udruženjima mogao bi se dogovoriti minimalni iznos naknade za posjet domaćih pisaca školama, zainteresirani autori prijavili bi se u javno dostupnu bazu podataka iz koje bi pojedine škole i/ili nastavnici mogli birati autore (prema ponuđenim programima). Svaki bi autor tijekom godine mogao ostvariti onoliko gostovanja koliko bi Županija odredila kao maksimum, a sredstva bi se autorima uplaćivala po izvršenom gostovanju.

OSOBITOSTI: Ne treba naglašavati važnost i značenje koje uvijek iznova kreira neposredni susret pisaca-umjetnika i djece školskog uzrasta. Konstantna vidljivost pisaca stvara kod djece dojam i saznanje da je kultura knjige i oni koji je stvaraju važna i neophodna činjenica za razvoj nekog društva. Suradnja između pisaca i nastavnog osoblja može u mnogome doprinijeti kvaliteti nastave ne samo hrvaskog

jezika i književnosti, već i nastavi drugih predmeta (naravno, i onih koji imaju zavičajnu komponentu).

IZAZOVI: Pisci se uvijek rado odazivaju na druženje s učenicima, a nastavnici i djeca to oduševljeno prihvaćaju, tako da izazova osim financijske i tehničke prirode ne bi trebalo biti.

*KRITIČKI PRAKTIKUM – RADIONICE KNJIŽEVNE
KRITIKE S NAGLASKOM NA REGIONALNU KNJIŽEVNU
I MEDIJSKU SCENU*

IDEJA: Jednako kao što na nacionalnoj razini ne postoji dovoljno mjesta za književnu kritiku (a koja je glavni način kvalitetnog informiranja šire javnosti o novim naslovima), tako je i u regionalnim medijima (čast iznimkama) premalo prostora za književnu kritiku ili bilo kakve usporedive medijske sadržaje o knjigama i književnosti. Od književnih naslova koji se svake godine objave u Istri, tek mali broj uspije doći do čitatelja, jednim dijelom i zbog toga što mediji više ne služe kao posrednici između knjige i publike. Stoga bi se putem predloženih radionica književne kritike pokušalo „renovirati“ (ili oživjeti) most između književne scene i najšire (dakle, ne isključivo čitateljske) javnosti.

CILJ: Potaknuti određeni broj (naročito mlađih) čitatelja da se u ulozi kritičara, recenzenata i predstavljača aktivnije

uključuje u istarsku književnu scenu. Kreirati okvir za osmišljavanje novih načina predstavljanja knjiga istarskih autora (u medijima, ali i širem javnom prostoru). Ojačati ulogu medija u razvoju književne scene.

GLAVNI NOSITELJI: Kulturstro ili neka od srodnih udruga s iskustvom rada u medijima te s iskustvom organiziranja radionica (kao npr. ogranci društava književnika i pisaca), eventualno u suradnji (pod sponzorstvom) nekog od regionalnih medija.

VREMENSKI OKVIR: Ukoliko bi se već 2017. krenulo s ovakvom radionicom, prvi rezultati mogli bi se sagledati do kraja te godine te bi se moglo procijeniti koliko bi se redovito trebalo održavati nove radionice (jednom ili više puta godišnje).

NAČIN IZVOĐENJA: Provesti niz radionica s konkretnim naglaskom na pisanu književnu kritiku putem kojih bi polaznici razvili i usavršili ne samo vještine predstavljanja književnih sadržaja široj javnosti, već i kritički doprinos razvoju književne scene. Pozvati istarske autore i nakladnike da za potrebe ovakve radionice osiguraju potrebne primjerke knjiga. Pozvati medije da sponzoriraju radionice, otvore prostor za kritičke radove (osvrte) koji bi nastali u sklopu radionica, kao i da adekvatno nagrade (najbolje) polaznike radionica.

OSOBITOSTI: Imajući u vidu koliko je regionalna medijska scena zapravo mala (i „razvedena“), možda bi se bolji učinak ostvario češćim, a kraćim radionicama (npr. nekoliko vikend-radionica godišnje) koje bi se organizirale oko pojedinačnih književnih naslova iz recentne regionalne produkcije. Na taj bi način u sklopu svake pojedine radionice polaznici napravili više književnih osvrta na jednu (istu) knjigu istarskog autora, čime bi se potaknula dinamičnija/raznolikija književno-kritička rasprava, pluralizam mišljenja i novih ideja.

IZAZOVI: Medijski sadržaji ovoga tipa teško da spadaju u kategoriju koja jamči veliku čitanost (slušanost, gledanost...). Komercijalnim medijima teško je ne gledati na knjigu kao proizvod (iz njihove perspektive jednak bilo kojem proizvodu) iz čega (po čistoj tržišnoj logici) proizlazi da su književne kritike (recenzije, osvrta) zapravo vrsta reklame koju se ne može naplatiti (npr. na isti način na koji se može naplatiti recenziju novog modela mobitela koji se upravo pojavio u posebnoj ponudi domaćeg teleoperatera). No, nakon više od dvadeset godina sustavnog izguravanja književnosti (ali i kulture) iz domaćih medija, argument bi mogao biti da mediji (naročito tiskani) gube čitatelje upravo zbog toga što svojim tekstovima (ali i uređivačkom politikom) promoviraju nepismenost. Drugim riječima, ukoliko je knjiga kao medij ugrožena, onda su podjednako ugroženi i svi mediji koji se oslanjaju na pisani tekst (što se zapravo odnosi na sve medije), stoga promovirati pisanu riječ, književnost, knjigu za medije predstavlja ključnu strategiju samoodržanja.

IDEJA: Osmisliti svojevrsan književni brand iz Istre kojim bi istarska književnost postala vidljivija i prepoznatljivija unutar hrvatske, europske i svjetske književno-umjetničke scene. Kroz grupiranje književno-nakladničkih projekata koje bi dugoročno značilo i smanjenje troškova, Knjiga iz Istre odlikovala bi se ujednačenom uredničkom razinom, dizajnom, kvalitetom i načinom prezentacije. Bila bi to točka suradnje između umjetničkog i svijeta gospodarstva (naročito turizma), istovremeno podižući standarde unutar same književno-umjetničke i nakladničke struke.

CILJ: Cilj Knjige iz Istre bio bi poticanje nove književne produkcije i otkrivanje novih autora, a ne revijalno reizdavanje tzv. klasičnih tekstova iz Istre i živućih ili mrtvih klasika (osim ako nije riječ o prijevodima i novim kritičkim pristupima klasičnom tekstu). Dakle, cilj je čitatelja, lokalnog i gostujućeg, iznenaditi uvidom u ono što Istra proizvodi, ono novo što nudi europskoj i svjetskoj književno-umjetničkoj sceni. Pri tome je raznovrsnost od presudne važnosti čime bi se izbjeglo promoviranje stalno istih imena i žanrova, a nakladnike motiviralo da traže nove tekstove i da s autorima i grafičkim urednicima surađuju na visokoj profesionalnoj razini.

GLAVNI NOSITELJI: IKA, Istarska županija, istarski nakladnici, društva književnika i pisaca, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

VREMENSKI OKVIR: Imajući u vidu dinamiku rada i odlučivanja spomenutih nositelja projekta, on bi mogao zaživjeti najranije 2018. godine.

NAČIN IZVOĐENJA: U svojoj (barem načelno) jednostavnijoj inačici projekt bi okupljao neke od novih naslova istarskih nakladnika za koje bi se osmislio, točnije, redovito osmišljavao zajednički vizualni identitet (dizajn samih izdanja, promotivnih plakata, internetskih stranica i sl.) kako bi ih se zajednički predstavljalo i nudilo na tržištu. Ipak, prema nešto složenijoj varijanti, svake bi se godine moglo izravno potaknuti objavljivanje određenog broja naslova (imajući u vidu ravnomjerno poticanje svih književnih oblika). Naslove bi na natječaj prijavljivali nakladnici uz obvezu da jasno specificiraju svoje troškove (uključujući i autorski honorar). Natječajna bi komisija odabirala naslove za koje bi se u drugom krugu natječaja tražilo najbolje dizajnersko rješenje, koje bi ih objedinilo pod prepoznatljivim „brandom“, ali i najpovoljnija ponuda za tisak. Ideja je da bi na taj način sam trošak izrade knjiga (a naročito trošak dizajna i tiska) bio znatno manji. Od početnog broja ovako objavljenih naslova nakon određenog perioda (godina dana) unutar kojeg bi se formirala povratna kritička informacija o djelima,

najuspješniji bi se odabrali za prijevod na talijanski (ili hrvatski, ukoliko je tekst pisan na npr. talijanskom jeziku), slovenski, njemački i engleski jezik. Kako bi se olakšala distribucija naslova, oni bi formalno mogli čak biti i zajednička izdanja uključenih nakladnika (tako da bi svaki nakladnik mogao prodavati sve naslove). U projekt bi se moglo uključiti i knjižare na način da određenu potporu dobiju one koje bi preuzele sve knjige iz ovog projekta (npr. svaka knjižara dobila bi jednu policu s prepoznatljivim vizualnim identitetom) te bi se one obvezale održati i određeni broj predstavljanja. Ne treba naglašavati kako se ovime istarska knjiga stavlja na raspolaganje domaćoj čitalačkoj publici, ali i gostima koji do sada nisu imali prilike kupiti sličan kulturni proizvod u našoj regiji. Ujedno, primjerci prevedenih naslova ponudili bi se i onim hotelima (ili turističkim zajednicama) koji bi bili spremni sponzorirati ovaj projekt.

OSOBITOSTI: Jedna od važnih specifičnosti Istre kao regije jest njezin transnacionalni identitet, stoga bi važan smjer razvoja ovoga projekta morao biti taj da se u njega podjednako uključe talijanski i slovenski autori, prevoditelji i nakladnici. Na taj bi način, dugoročno, projekt mogao konkurirati za sredstva iz fondova Europske unije, što bi uvelike doprinijelo njegovoj održivosti.

IZAZOVI: Glavni izazov ovoga projekta bio bi pomiriti interese različitih kategorija sudionika (autora, prevoditelja,

urednika, nakladnika, dizajnera itd.) te ih organizacijski povezati kako bi se doista postigao što bolji rezultat, ali i smanjili troškovi.

KNJIGA ZA TRŽIŠTE/TRŽIŠTE ZA KNJIGU - IZNALAŽENJE PRAKTIČNOG MODELA DISTRIBUCIJE I PRODAJE KNJIGA ISTARSKIH AUTORA I NAKLADNIKA

IDEJA: Glavni problem s bilo kakvim pokušajem komercijalizacije regionalne književne proizvodnje leži u činjenici da je knjiga kao proizvod isplativa jedino kada se radi o velikim nakladama. Kako organizirati regionalno tržište za knjigu problem je s kojim se nitko do sada nije ozbiljnije pozabavio, ali je isto tako problem koji prelazi okvire književnog, pa čak i nakladničkog rada, stoga je nužno da se njegovom dugoročnijem rješavanju pristupi uz pomoć marketinških, pravnih i ostalih stručnjaka Sveučilišta Jurja Dobrile i Istarske županije.

CILJ: Pronaći najbolji način (model) za distribuciju i prodaju knjiga istarskih autora i nakladnika imajući u vidu specifičnosti književno-nakladničke proizvodnje u Istri, veličinu (potencijalnog) tržišta, ali i pravne i tržišne uvjete u kojima takav model mora funkcionirati.

GLAVNI NOSITELJI: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli (naročito Fakultet ekonomije i turizma Dr. Mijo Mirković,

ali i druge sastavnice sveučilišta), Istarska županija (nadležni upravni odjeli), Hrvatska gospodarska komora...

VREMENSKI OKVIR: Glavni bi nositelji morali preuzeti ovaj projekt do kraja 2017. godine te ga dovršiti do kraja 2019. kako bi rješenja problema tržišta za knjigu iz Istre, ali i knjigu u Istri mogla biti ugrađena u narednu županijsku kulturnu strategiju.

NAČIN IZVOĐENJA: U suradnji s predstavnicima književno-nakladničkog sektora Istre, stručnjaci za poduzetništvo i marketing s pulskog sveučilišta (kao i predstavnici županijskih upravnih odjela), ali i studenti s Fakulteta ekonomije i turizma Dr. Mijo Mirković razradili bi na koji način (zajednički ili pojedinačno) glavni nositelji književno-nakladničke scene u Istri mogu podići razinu učinkovitosti distribucije i prodaje svojih naslova. Konkretno, traži se model po kojemu autori, nakladnici i knjižari iz Istre mogu zajednički sudjelovati na tržištu kao ravnopravni partneri (tim više što su u većini nakladničkih projekata u Istri upravo autori glavni inicijatori preuzimajući sve značajniju poduzetničku ulogu za koju nisu nužno osposobljeni, ali i koja nije jasno definirana postojećim zakonima i pravilnicima).

OSOBITOSTI: Trenutno u Hrvatskoj ne postoji model po kojemu bi se na razini regija odgovorilo na probleme distribucije i prodaje knjiga. Stječe se dojam da se knjizi

prilazi kao nekakvom apstraktnom, centraliziranom fenomenu. Pojedine su regije iznimno aktivne na, primjera radi, zaštiti i unapređenju poljoprivredne proizvodnje – smatra se da npr. zaštita pršuta na osnovi geografskog porijekla ima ekonomskog smisla, dok se istovremeno za određene kulturne proizvode (a među njima naročito za knjigu) očekuje da inicijative i rješenja dođu sama od sebe, iz nekakvih nacionalnih centara ili institucija. Dijelom je tako i zbog činjenice da se svi zakoni i propisi vezani uz distribuciju i prodaju knjige donose na nacionalnoj razini, no činjenica je da struka (a ovdje se podjednako misli na stručnjake iz područja nakladništva, kao i na stručnjake iz područja ekonomije) nema jasan odgovor na pitanje kako autori, prevoditelji, urednici, nakladnici, distributeri i knjižari mogu djelovati unutar jedne regije.

IZAZOVI: Doista bi bilo zanimljivo vidjeti kako knjigu iz svoje perspektive vide stručnjaci kojima je glavni fokus rada i znanstvenog proučavanja usmjeren na tržište. Glavni izazov pri realizaciji ove ideje bio bi postići da spomenuti stručnjaci prepoznaju svoju profesionalnu (ali i osobnu) odgovornost za „proizvod“ koji nije samo proizvod i koji na današnjem tržištu doista ne obećava visok profit. Knjiga, kao medij, ali i kao jedan od nosivih stupova kulture i obrazovanja, bez sumnje ima veliku ulogu u radu i usavršavanju i tih istih stručnjaka, no hitnost njihovog profesionalnog angažmana kao da je trajno povezana uz područje npr. turizma (gdje je kultura redovito u službi tržišta). Krajnje je vrijeme da se, recimo,

stručnjaci za poduzetništvo i marketing stave u službu učvršćivanja kulturnih temelja zajednice u kojoj djeluju.

PROSTOR ZA KNJIGU

IDEJA: Posredstvom jedinica lokalne samouprave (gradova i općina Istre) postići da se po povlaštenim uvjetima osiguraju poslovni prostori za knjižare i antikvarijate na području Istarske županije.

CILJ: Osigurati adekvatan poslovni prostor (bez naknade ili uz simboličnu naknadu) pojedincima i organizacijama koji bi se primarno bavili vraćanjem knjige u prostor tržišta (i to podjednako novih izdanja, kao i tzv. rabljenih knjiga). Omogućiti zainteresiranim pojedincima ili organizacijama da kroz knjižarske aktivnosti osiguraju svoju egzistenciju (ili ostvare barem značajniji dio prihoda).

GLAVNI NOSITELJI: Jedinice lokalne samouprave (gradovi i općine Istre), uz eventualnu logističku potporu IKA-e i nadležnih upravnih odjela Istarske županije.

VREMENSKI OKVIR: Ovisno o brzini reakcija pojedinih lokalnih zajednica, ovaj bi projekt mogao zaživjeti već 2017.

NAČIN IZVOĐENJA: Uputiti poziv gradovima i općinama Istre da osiguraju i bez naknade ili uz simboličnu naknadu

ponude prostore u svom vlasništvu na korištenje za knjižare i antikvarijate te da se (barem na ovaj način) aktivno potakne vraćanje knjige u svakodnevicu stanovnika Poluotoka. Potrebno je da sve lokalne zajednice (kao i pojedinci koji su im na čelu) prepoznaju knjigu (a time i knjižare i antikvarijate) kao jedan od katalizatora kulturnog i društvenog života. Pri tome je važno da se u određivanju potencijalnih prostora vodi računa o tome da oni budu smješteni na frekventnim mjestima. Lokalne zajednice svojim odlukama moraju knjizi i aktivnostima vezanim uz nju dati poseban status kako bi se ispravili negativni trendovi izbacivanja knjige iz gradskih središta ili getoizacije kulturno-umjetničkog djelovanja.

OSOBITOSTI: Ova bi mjera mogla obuhvatiti i određeni broj postojećih prostora koju su već u srodnoj funkciji ili određene djelatnosti koje se može proširiti da uključe i knjigu. Primjera radi, galerijama (ili čak suvenirnicama) koje bi u svoju ponudu uvrstile i reprezentativan (dakle ne tek simboličan) izbor knjiga moglo bi se osigurati određene olakšice (u onoj mjeri u kojoj to lokalne zajednice mogu). Jednako tako, ugostiteljske objekte kao što su kavane ili caffè barovi moglo bi se potaknuti da svoju djelatnost povežu s (novootvorenim) knjižarama u određeni oblik partnerstva.

IZAZOVI: Potrebno je definirati jasan raspon djelatnosti koje bi mogle konkurirati za ovakav vid potpore. Uslijed nepovoljnih tržišnih uvjeta u Istri gotovo da nema knjižare

koja nije prisiljena funkcionirati (često primarno) kao papirnica, a antikvarijati knjiga u pravom smislu riječi ne postoje. No, o knjižarskoj se djelatnosti (više) ne može razmišljati kao o isključivo komercijalnoj kategoriji jer za razliku od npr. trgovina cipelama, osim ekonomskog utjecaja na neposrednu zajednicu u kojoj se nalaze, knjižare imaju (uvijek su i imale) važan (važniji) kulturni i društveni utjecaj. Knjižare i antikvarijate mora se redefinirati kao mjesta susreta, prostore u kojima se boravi, druži, razmjenjuje informacije, kao točke umjetničkog djelovanja i aktivnog građanskog života.

KNJIGA ZA PROSTOR

IDEJA: Otvoriti veći broj malih knjižnica i/ili čitaonica u općinama/mjestima koja nemaju slične sadržaje, a kako bi se stvorio temelj za povratak knjige u javni prostor.

CILJ: U što većem broju naselja, a u suradnji s tijelima lokalne uprave, osposobiti i javnosti dati na korištenje mini knjižnice/čitaonice u kojima bi se moglo rasporediti viškove knjiga većih centralnih knjižnica, a koje bi funkcionirale kao proširenje postojećih društvenih prostora ili temelj razvoja daljnje kulturno-društvene djelatnosti (negdje se to već čini u obliku tzv. stacionara za knjige).

GLAVNI NOSITELJI: Gradske i narodne knjižnice i čitaonice Istre te općine i gradovi, uz Istarsku županiju (zaduženu za povezivanje ostalih subjekata).

VREMENSKI OKVIR: Tijekom 2017. ovaj bi se projekt mogao precizno definirati (uz sudjelovanje svih zainteresiranih subjekata) te bi se s njegovom provedbom moglo početi već 2018.

NAČIN IZVOĐENJA: U suradnji sa zainteresiranim jedinicama lokalne samouprave koje bi osigurale prostor za izvođenje ovog projekta uredili bi se i opremili prostori koji bi služili kao male mjesne knjižnice i/ili čitaonice. Profesionalnu potporu, kao i inicijalni knjižni fond mogle bi osigurati postojeće knjižnice u Istri, dok bi se novonastale male knjižnice mahom oslanjale na volonterski rad samih mještana te služile kao dodatak postojećim prostorima za kulturne i društvene djelatnosti ili kao osnova za dugoročni razvoj takvih aktivnosti u mjesnoj zajednici.

OSOBITOSTI: Postojeće (matične) knjižnice u ovakvim bi prostorima mogle pohraniti onaj dio svog knjižnog fonda za koji više nemaju mjesta u vlastitim prostorima, a kroz eventualnu suradnju svih knjižnica Istre moglo bi se osigurati uvjete da svaku od novopokrenutih „satelitskih“ mini-knjižnica jednom tjedno posjećuju profesionalni knjižničari. Štoviše, za njih bi se mogla osigurati i adekvatna manja vozila za prijevoz onih naslova koji se ne mogu naći u

mjesnoj knjižnici (ili onih naslova koji su u mjesnoj knjižnici pohranjeni, a zatražili su ih korisnici centralne knjižnice).

IZAZOVI: Na prvi pogled čini se kako ovaj projekt iziskuje znatna sredstva kao i eventualno raspoređivanje postojećih ljudskih resursa u smjeru njegovog ostvarivanja. Također, kako je knjiga kao medij trenutno zapostavljena, naizgled se radi o ulaganju u infrastrukturu (prostor, opremu i sl.) koja nema potencijal ekonomske opravdanosti. No (gotovo) svako mjesto u Istri u kojemu bi se trebala pokrenuti ovakva knjižničarska/ čitaonička aktivnost ima na raspolaganju prostor koji bi se mogao urediti uz minimalna sredstva i volonterski rad, a postojeće bi gradske i narodne knjižnice izazov pokrivanja područja cijele Istre mogle riješiti međusobnim povezivanjem i umrežavanjem, pri čemu bi se i troškovi projekta ravnomjerno rasporedili na sve subjekte postajući time podnošljiviji.

MREŽA RADIONICA KREATIVNOG PISANJA

IDEJA: Pokretanje niza povezanih radionica kreativnog pisanja u većem broju gradova i mjesta Istre u svrhu sustavnijeg i učinkovitijeg razvoja regionalne književne scene.

CILJ: Cilj je podići razinu pismenosti opće populacije na Poluotoku te motivirati sve generacije građana da se aktivnije

uključuju u sukreiranje kulturnog i književnog života svoje neposredne zajednice, ali i cijele Istre.

GLAVNI NOSITELJI: Gradske i narodne knjižnice, pučka otvorena učilišta i udruge iz područja kulture, kao i udruženja pisaca ili književnika te sami autori.

VREMENSKI OKVIR: Imajući u vidu specifičnosti života u Istri (ponajprije utjecaj turističke sezone), ovakve bi se radionice mogle održavati u dva glavna perioda: listopad-studen-prosinac i veljača-ožujak-travanj, a samo o brzini kojom se zainteresirani subjekti mogu povezati i organizirati ovisi bi li se s ovakvim programom krenulo već 2017. godine.

NAČIN IZVOĐENJA: U dogovoru s pučkim otvorenim učilištima i knjižnicima organizirala bi se koordinirana mreža radionica kreativnog pisanja koju bi vodili pisci/spisateljice iz Istre s idejom da se kroz međusobnu povezanost samih predavača, ali i polaznika bolje pokrije cijeli prostor Istre te podigne profesionalna razina samih radionica. Dugoročni cilj bio bi potaknuti pučka otvorena učilišta, umjetničke organizacije, udruge iz područja kulture, knjižnice i slične institucije te vaninstitucionalne organizacije da honorarno zaposle pisce kao predavače kreativnog pisanja. Istovremeno, piscima bi se omogućilo da se snažnije uključe u zajednicu u kojoj žive. Na taj način stvara se publika za književna i kulturna događanja općenito, aktivna publika koja sukreira određene književne aktivnosti. Jačanjem dijaloga i razmjene

ideja u sferi književnosti doprinijelo bi se većoj vidljivosti književnosti u društvu općenito.

OSOBITOSTI: Ukoliko bi se radionice kreativnog pisanja koordinirano provodile u većem broju mjesta u Istri, to bi uvelike doprinijelo povezivanju regionalne književne scene. Kako je riječ o aktivnosti koju je razmjerno jednostavno uključiti u već postojeće programe, a koja ne iziskuje prevelika ulaganja, ključni faktor za ostvarenje ovog projekta bila bi dobra volja institucija i organizacija da međusobno surađuju.

IZAZOVI: Glavni izazov kod radionioca kreativnog pisanja jest u razbijanju predrasuda koje su vezane uz taj koncept. S jedne strane prepreka je tradicionalistički stav da se „pisanje ne može naučiti“, no s druge je strane naivno očekivanje polaznika ovakvih radionica da će se njihove aktivnosti svoditi isključivo na pisanje. Suprotno pojednostavljenim viđenjima, osnovni zadatak radionica kreativnog pisanja je podizanje razine kritičke interakcije polaznika s njihovim vlastitim tekstovima i tekstovima kolega. Radionice kreativnog pisanja, dakle, ne „proizvode“ pisce, već olakšavaju polaznicima napredovanje u smjeru koji su odabrali pri tome im pomažući da postanu bolji i raznovrsniji čitatelji, da razvijaju svoj kritički pristup književnom tekstu, ali i da se uključuju u širi spektar književnog djelovanja.

IDEJA: Svake godine omogućiti najmanje jednom istarskom autoru (idealno autorima iz „deficitarnih“ književnih formi) da radi i predstavlja svoj rad u uvjetima koji bi zadovoljavali barem minimum profesionalnih i egzistencijalnih uvjeta književničkog rada. Stipendije bi, naravno, bile namijenjene i prevoditeljima djela lijepe književnosti i to onima koji bi djela istarskih autora prevodili na druge jezike.

CILJ: Kroz duži vremenski rok osigurati stabilnu potporu književnom radu pojedinaca, kao korak prema jačanju spisateljske struke u Istri, ali i prema otvaranju prostora za (od tržišta) zanemarene književne oblike i teme.

GLAVNI NOSITELJI: Istarska županija i/ili IKA u koordinaciji sa svim gradovima i općinama Istre.

VREMENSKI OKVIR: Ukoliko bi se osigurala sredstva, prve stipendije moglo bi se dodijeliti već 2017. ili 2018. godine. Ovisno o raspoloživim iznosima, isplata stipendije vezala bi se uz plan rada koji bi korisnik definirao u dogovoru sa savjetodavnim tijelom a koje bi bilo odgovorno za izbor najboljih projekata.

NAČIN IZVOĐENJA: Autori bi za ovu stipendiju konkurirali konkretnim projektima. Fond iz kojega bi se stipendije dodjeljivale formirao bi se doprinosima svih gradova i općina

Istre (npr. određeni postotak njihovih proračuna/davanja za kulturu) te same Županije koja bi bila zadužena za formiranje savjetodavnog tijela (odбора, žirija ili sl.) koje bi provodilo izbor stipendista, usuglašavanje detalja pojedinačnih ugovora o stipendiji i ostalog.

OSOBITOSTI: Baš zbog činjenice da Istra sama po sebi čini razmjerno malu zajednicu, autorska stipendija kakva se predlaže morala bi uključivati i višu razinu odgovornosti za dobitnike stipendije, kao i (potencijalno) veći broj zadataka koje bi stipendija uključivala. Kandidatima za stipendiju moralo bi biti jasno da književni rad danas ne uključuje isključivo pisanje (ako se ikada svodio samo na pisanje). Drugim riječima, uz sam opis projekta, kandidati bi trebali predložiti i detaljan plan popratnih aktivnosti vezanih uz projekt (npr. plan javnih nastupa, radionica i sl.).

IZAZOVI: Imajući u vidu koliko je istarska književna scena zapravo mala, glavni bi izazov bio organizirati sustav po kojemu bi potporu dobili doista nabolji (ili najperspektivniji) projekti. Savjetodavno tijelo koje bi bilo odgovorno za izbor moralo bi biti znatno šire od npr. kulturnih vijeća za knjigu i nakladništvo kakva imaju Županija i gradovi, odabir najboljih projekata morao bi biti daleko transparentniji (možda čak i javan).

IDEJA: Program poticanja prisutnosti domaće knjige u ugostiteljskim objektima, obrtima i sličnim komercijalnim prostorima.

CILJ: Proširivanje prostora za knjigu kao medij kako bi se kroz povećanu prisutnost povećavala i prepoznatljivost/važnost knjige za razvoj lokalne i regionalne zajednice.

GLAVNI NOSITELJI: Regionalni upravni odjeli za kulturu te turizam, Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Pula, Hrvatska turistička zajednica, TZ Istre te zainteresirani partneri (ugostiteljski objekti, kafići, kavane, barovi, restorani, ali i hoteli, hosteli, agroturizmi, frizerski saloni, specijalizirane trgovine i sl.).

VREMENSKI OKVIR: Ovaj bi se program provodio tijekom cijele godine, a ovisno o brzini kojom bi ga prihvatile jedinice lokalne samouprave i/ili udruženja ugostitelja s provedbom bi se moglo započeti 2018. godine.

NAČIN IZVOĐENJA: Zalaganjem jedinica lokalne samouprave (gradova i općina), kao i upravnih tijela Istarske županije (i to naročito upravnih odjela za turizam, gospodarstvo i kulturu) raspisivao bi se godišnji natječaj putem kojega bi se zainteresiranim ugostiteljskim/turističkim objektima osigurala određena pomoć i/ili povlastice za

uključivanje knjige u njihovu djelatnost (bilo da se radi o organiziranju književnih programa ili tek uvrštavanju knjige u njihovu ponudu). Dovoljno bi bilo da prema najjednostavnijim kriterijima (npr. određeni broj planiranih/održanih književnih programa, ili tek postavljanje police s knjigama dostupne gostima) ugostitelji pokažu interes za sudjelovanje u projektu. Jedan od potencijalnih smjerova razvoja ovakvog projekta svakako bi bilo spajanje knjižarske i ugostiteljske djelatnosti, no sama činjenica da bi se povećala vidljivost knjige u javnom prostoru bila bi dobrodošao rezultat.

OSOBITOSTI: Činjenica je da realizacija ovog prijedloga iziskuje minimalna sredstva samih ugostitelja. Osnovni „ulog“ bila bi njihova dobra volja da prihvate knjigu u svom prostoru i prepoznaju je kao katalizator društvenog života.

IZAZOVI: Ukjučivanje knjige u ono što se popularno naziva „turistička ponuda“ jedan je od najvećih izazova prožimanja kulturne i turističke djelatnosti. Prvi korak u prevladavanju tog izazova jest inzistiranje na prisutnosti knjige u ugostiteljskim/turističkim objektima.

MIKRONAKLADNIČKI INKUBATOR

IDEJA: Niz radionica putem kojih bi se zainteresirani polaznici upoznali s osnovnim znanjima i vještinama potrebnim za osnovnu nakladničku djelatnost.

CILJ: Potpomoći razvitak novih nakladničkih subjekata i nakladničkih praksi u Istri.

GLAVNI NOSITELJI: Udruge i organizacije iz područja kulture uz potporu regionalnih i lokalnih institucija i tijela uprave.

VREMENSKI OKVIR: Do kraja 2017. mogao bi se organizirati prvi ciklus radionica.

NAČIN IZVOĐENJA: Postojeći sustav (modus operandi) nakladničke scene kako u Hrvatskoj, tako i u Istri, aktivno hrani iluziju da je za nakladničku djelatnost neophodan (značajan) kapital, kao i da najmanji nakladnički subjekti u svom radu moraju imitirati zastarjele modele rada velikih nakladničkih kuća (koje, usput budi rečeno, ni veliki nakladnici više ne primjenjuju). Koncept mikronaklade usmjeren je protiv te predrasude budući da su za nakladničku djelatnost na ovoj (mikro) razini neophodna tek simbolična materijalna sredstva. Ono što je za pokretanje mikronaklade potrebno jest visoka razina entuzijazma, informiranosti i inventivnosti u spajanju književnog teksta i čitatelja.

Što zbog situacije u nakladništvu, što zbog razvitka novih tehnologija, sve se više autora odlučuje na samoizdavanje. Nakladnici u Istri možda jesu desetkovani, ali je lako moguće da se knjiga objavljuje možda i više nego ikada. Naravno, može se (i treba) diskutirati o kvaliteti tih izdanja, no više

nego na diskusiju, neophodno je uložiti konkretne napore da takva nakladnička produkcija postane što kvalitetnija. U tu bi se svrhu pokrenula serija radionica putem koje bi se zainteresirani polaznici upoznali s osnovnim nakladničkim praksama, ali i načinima na koje je moguće pokrenuti kvalitetnu nakladničku djelatnost.

OSOBITOSTI: Kako je spomenuto, za pokretanje mikronaklade nisu potrebna gotovo nikakva financijska sredstva. Pokretanje mikronaklade nije motivirano željom za profitom, stoga nema nikakvog razloga da se u svom radu mikronaklade povode za tržišno orijentiranim primjerima. Osnovni cilj djelovanja mikronaklade jest omogućiti tekstu i autoru kontakt s publikom.

IZAZOVI: Glavni izazov pri realizaciji ovog prijedloga bilo bi razbijanje uvriježene predrasude da je nakladništvo tek sekundarna, uslužna, književnom stvaralaštvu podređena djelatnost. Objektivno, nema nijednog doista nadahnutog, važnog književno-umjetničkog poduhvata koji istovremeno nije i jednako nadahnut, važan nakladnički poduhvat. Nažalost, koliko god da se (naročito kod mlađih naraštaja) potiče kreativan književni rad, istovremeno se mahom zanemaruje nakladnički aspekt književnog djelovanja bez kojeg se tekst zapravo ni ne može manifestirati. Biti nakladnik možda ne iziskuje navlas istu vrstu kreativnosti koju iziskuje književnički rad, no kreativnost nakladnika uvelike doprinosi percepciji određenog književnog djela.

IDEJA: Omogućavanje pristupa e-izdanjima istarske književnosti (digitaliziranim tekstovima i izdanjima suvremene produkcije) uz pretplatu.

CILJ: Oformiti internetsku/digitalnu platformu putem koje bi se naslovi istarskih autora i nakladnika mogli distribuirati u elektroničkom obliku.

GLAVNI NOSITELJI: Sveučilišna knjižnica u Puli, Gradska knjižnica i čitaonica u Puli, zajednica nakladnika (pri Hrvatskoj gospodarskoj komori RH Županijska komora Pula), te zajednica autora (pri Istarskom ogranku DHK-a i Istarskom ogranku HDP-a).

VREMENSKI OKVIR: Tijekom 2017. godine definirati uvjete po kojima bi autori i nakladnici mogli sudjelovati u projektu te razraditi model po kojemu bi se isti projekt mogao realizirati.

NAČIN IZVOĐENJA: E-knjiga (gotovo) da ne postoji kao koncept u suvremenoj istarskoj književno-nakladničkoj praksi. Štoviše, ni hrvatsko zakonodavstvo ne ide na ruku elektroničkom nakladništvu. No istovremeno, istarske knjižnice, nakladnici i autori raspolažu knjižnom građom koju se može šire distribuirati jedino u obliku e-knjige. Stoga bi im podjednako koristilo da se udruže i zajednički

(uz regionalnu i lokalnu potporu) ponude određeni fond naslova u elektroničkom obliku putem internetskog servisa koji bi korisnicima bio dostupan uz pretplatu. Sav prihod od takve djelatnosti (nakon podmirenja materijalnih troškova) mogao bi se preusmjeriti na potpomaganje novih naslova, bilo u obliku potpore tiskanju ili potpore autorima. Naravno, u oba slučaja, potpore bi mogli ostvariti samo nakladnici i autori koji bi ustupili svoje naslove za ovakav oblik (promotivne) distribucije.

OSOBITOSTI: Kako su kao glavni nositelji navedene institucije koje nužno nemaju iskustva ili kapaciteta u komercijalizaciji književnih sadržaja na novim medijima, mogao bi se razraditi model po kojemu bi spomenute knjižnice i društva zajednički definirali projekt te raspisali natječaj putem kojega bi se izabrao adekvatan pravni subjekt koji bi preuzeo konkretno izvođenje ove ideje. Glavna vrijednost ovog projekta bila bi u omogućavanju lakšeg i šireg pristupa književnom blagu Istre. Korisnici bi ovog servisa u zamjenu za jednogodišnju pretplatu imali neograničen pristup književnim tekstovima nastalim u Istri (ali i onima koji govore o Istri) od početaka pa sve danas. Dio godišnje pretplate odlazio bi na pokrivanje realnih troškova projekta, dok bi se dio mogao preusmjeriti na izravno poticanje nove književne proizvodnje.

IZAZOVI: Sama po sebi Istra je iznimno malo tržište za bilo kakvu komercijalno održivu distribuciju književnosti u

elektroničkom obliku stoga ovaj projekt ne može biti profitno orijentiran, ali može uvelike doprinijeti širenju osnovne informacije o regionalnoj književnoj sceni.

KNJIGA U RAVNOTEŽI

IDEJA: Sustavno planiranje javnih potpora književnoj i književno-nakladničkoj sceni.

CILJ: Uravnoteženje javnih potpora za književne i književno-nakladničke programe s potrebama održanja i razvoja književne scene u Istri.

GLAVNI NOSITELJI: Općine i gradovi Istre te Istarska županija (odnosno odgovarajući upravni odjeli istih).

VREMENSKI OKVIR: Čim prije, a kako bi se navedena ideja implementirala u sljedeće natječaje za potporu kulturi/književnosti.

NAČIN IZVOĐENJA: Iz prethodnih godina općine, gradovi i Županija mogu sasvim precizno procijeniti u koje kategorije (po pitanju troškova) spadaju projekti koji se prijavljuju na njihove natječaje za potporu književno-nakladničkoj produkciji. Stoga je krajnje vrijeme da u okviru svojih natječaja ugrade te procjene i počnu raspisivati natječaje u kojima bi bilo jasno definirano

koliko su projekata iz svake kategorije (mali, srednji i veliki projekti) spremni financirati i u kojem maksimalnom iznosu. Naime, stječe se dojam da su prijavitelji programa jednostavno prisiljeni „pumpati“ troškove, jer svi izvori javnog financiranja samovoljno (ali i naknadno) odlučuju kojim će iznosom potpomoći određeni projekt. U konačnici to znači da su veliki projekti (koji imaju podjednako veliki lobistički utjecaj) svojevrsne proračunske „crne rupe“ jer su sposobni potrošiti koliko god sredstava da im se dodijeli, dok mali projekti prečesto nestaju iz proračuna (jer im se ne dodjeljuju sredstva dostatna za kvalitetno izvođenje).

Imajući to u vidu, tijela lokalne i regionalne uprave moraju unaprijed odrediti točno koji su broj projekata spremna kvalitetno financirati, što znači odrediti i maksimalne iznose za pojedine kategorije kako projekti s većom lobističkom podrškom ne bi mogli „probijati plafone“ proračuna namijenjenih kulturi. Na taj bi način svi zainteresirani mogli unaprijed znati koliko će im sredstava biti na raspolaganju, jer bi obveza općina, gradova i Županije bila da osiguraju potporu u traženom iznosu (a do unaprijed određenog limita), a ne da samovoljno (naknadno) umanjuju sredstva potpore (time dovodeći u pitanje izvođenje projekata, naročito onih koji ovise isključivo o lokalnoj/regionalnoj potpori).

Istovremeno to znači da je na tijelima lokalne i regionalne samouprave odgovornost da odrede/planiraju optimalni broj svih kategorija projekata jer iskustvo proteklih godina ukazuje

na zaključak da razvoju istarske književno-nakladničke scene ne pogoduje mali broj hiperfinanciranih projekata uz mnoštvo nedovoljno financiranih projekata, naročito zbog činjenice da glavnina sredstava odlazi na predstavljanje proizvodnje kojoj je izvor izvan regije.

Konkretno, to bi značilo da se velike projekte postupno nauči djelovati unutar financijskih okvira koji srednje velikim i manjim projektima omogućavaju opstanak, naročito u prilikama kada veliki projekti imaju određene komercijalne aspekte, a manji projekti djeluju na isključivo neprofitnoj osnovi. Nedopustivo je, naime, da određeni projekti primaju izrazito veliku javnu potporu, istovremeno obavljajući i komercijalnu/profitnu djelatnost, dok manji projekti (kojima profitna djelatnost nije ni u cilju djelovanja) stagniraju ili nazaduju isključivo zbog nedovoljne potpore zajednice.

OSOBITOSTI: Kako bi istarska književna i nakladnička djelatnost opstale, ali i kako bi se dalje razvijale neophodno je konačno sagledati prostor na kojemu se odvijaju kao temeljnu zajednicu unutar koje ne smije biti mjesta hijerarhijskom ustrojavanju projekata i potpora projektima vezanim uz književnost (i kulturu uopće). To znači da se potpore (naročito one iz javnih izvora financiranja) konačno moraju ravnomjernije i ravnopravnije rasporediti kako projekti iz (gospodarski) manje razvijenih dijelova Istre ne bi zbog svog zemljopisnog (odnosno zemljopisno-administrativnog) položaja bili zakinuti.

IZAZOVI: Nijedan projekt, bez obzira na veličinu ili proračun, nije bez vrijednosti, stoga je glavni izazov kako pomiriti potrebe „velikih“ i „malih“, kako ravnomjernijom raspodjelom sredstava omogućiti razvoj većeg broja manjih projekata, a ne dovesti u pitanje veće/tradicionalnije projekte. Jedno od rješenja jest da veći projekti postanu odskočna daska manjim projektima, odnosno da se u redovitu djelatnost javnih institucija integrira određeni broj nezavisnih projekata, pri čemu je važno voditi računa da sredstva javnih potpora odlaze krajnjem izvoditelju programa, odnosno da sredstva namijenjena književnoj djelatnosti (i kulturi uopće) ne odlaze za namirenje troškova administrativnog aparata.

KNJIŽEVNI LAUREAT ISTRE

IDEJA: Ustanovljavanje titule/institucije godišnjeg književnog laureata Istre.

CILJ: Vrednovanje dugogodišnjeg rada u kulturi, podizanje ugleda i uloge kulturnog rada u društvu, aktivnije uključivanje književnika u život regije te povezivanje kulturnog i društvenog djelovanja u Istri.

GLAVNI NOSITELJI: Istarska županija u koordinaciji s općinama i gradovima Istre.

VREMENSKI OKVIR: Ovdje se radi o projektu za koji je potrebno odvojiti konkretna sredstva, ali i pripremiti organizacijski okvir, stoga provedba projekta može započeti najranije 2018. godine.

NAČIN IZVOĐENJA: Nije rijetkost da veći gradovi Europe svake godine biraju jednog književnika (pjesnika ili pisca) ili književnicu koji u zamjenu za manje ili više simboličnu naknadu zastupaju svoju profesiju, aktivno sudjeluju u kulturnom životu grada te izvan granica svoje neposredne zajednice predstavljaju njezin jezik i kulturu. Objektivno, uz adekvatnu (podjednako organizacijsku i financijsku) potporu, Istra ima neophodan potencijal da se godišnje jednom zaslužnom pojedincu iz područja književnosti oda priznanje, ali i da mu/joj se omoguću da svoj rad i svoje ideje prezentira najširoj zajednici, te da svoj ugled i autoritet aktivnije uloži u daljnji razvoj književne (ali i društvene) zajednice. U tu bi svrhu gradovi i općine Istre, kao i sama Istarska županija, izdvojili neophodna sredstva, ali bi i organizacijama na svom području delegirali obvezu da se osiguraju termin i uvjeti za posjet izabranog književnika ili književnice.

OSOBITOSTI: Predložena titula bila bi u podjednakoj mjeri počasna (dakle, pri izboru laureata nastojalo bi se vrijedne pojedince nagraditi za njihov ukupan književni rad), ali i obvezujuća u smislu da bi dolazila s određenim konkretnim zadacima. Ponajprije, tijekom godine dana izabrani književnik ili književnica imali bi zadatak posjetiti svaku od

općina i gradova Istre, ondje održati nastup, ali i poduzeti konkretne korake/aktivnosti da izravno jače i dugoročnije povežu sudionike istarske književno-nakladničke scene jedne s drugima. Na taj bi način književni laureati Istre bili i zastupnici svoje struke, ali i sudionici u podizanju razine vrednovanja kulturnog rada u regiji.

IZAZOVI: Kao i u dobrom dijelu ranije opisanih ideja i ovdje je primarni izazov kako koordinirati napore oko određenog projekta ili ideja između veće broja subjekata (lokalne i regionalne uprave, većih institucija i sl.). Glavni je dakle izazov postići da odgovorni pojedinci na svim razinama provedu potrebne aktivnosti kako bi ovaj projekt zaživio, tj. da predstavnici svih lokalnih zajednica (gradova i općina) preuzmu izravnu odgovornost za ovaj projekt.

umjesto zaključka,

ISTARSKI CENTAR² ZA KNJIGU

IDEJA: Osnivanje centra za knjigu i nakladništvo u svrhu povezivanja književne i nakladničke scene Istre.

CILJ: Osnivanjem regionalnog centra za knjigu i nakladništvo, koji bi funkcionirao kao točka povezivanja književne i nakladničke djelatnosti Istre, stvorio bi se okvir unutar kojega bi svaki zainteresirani pojedinac ili organizacija koji se bave knjigom (u bilo kojem svojstvu) mogli pronaći potrebnu informaciju, organizacijsku ili logističku potporu i vezu s domaćim i inozemnim suradnicima ili partnerima.

GLAVNI NOSITELJI: Istarska županija, gradovi i općine Istre, javne organizacije koje se bave knjigom ili nakladništvom, udruge i pojedinci kojima je stalo do opstanka i razvoja knjige u Istri.

VREMENSKI OKVIR: Već tijekom 2017. mogao bi se objaviti poziv za sudjelovanje u osnivanju centra, a do

2 Ovdje je potrebno naglasiti kako termin „centar“ ne podrazumijeva ulaganja u infrastrukturu/prostor ili stalno zaposlene djelatnike. Upravo suprotno, smisao predloženog centra je da mobilizira i u funkciju stavi već postojeće resurse kako bi se maksimalna sredstva uložila u konkretne projekte i programe pa centar zapravo znači umrežavanje svih čimbenika knjižnog sektora.

još jedan prijedlog

kraja 2018., nakon što bi se putem javne rasprave definirao model budućeg djelovanja, Centar bi se mogao i osnovati te početi s radom.

NAČIN IZVOĐENJA: Nacionalni centar za knjigu je ideja o kojoj se govori već duže vrijeme – no teško da mu se možemo tako skoro nadati. Ali teško da bi u takvoj novoj centralno smještenoj (i centralno orijentiranoj) instituciji bilo znatno više mjesta za knjigu iz Istre. Dovoljno je pogledati rezultate natječaja za potporu izdavanju knjiga u posljednjih nekoliko godina da postane jasno kako se književnost i nakladništvo u Hrvatskoj podupiru bez jasne strategije kojoj bi cilj bili razvoj i jačanje, ali i decentralizacija scene.

Stoga bi se iz postojećih, zainteresiranih subjekata moglo oformiti istarski centar za knjigu i nakladništvo koji bi funkcionirao kao potpora domaćim autorima, nudio im npr. savjetodavnu, uredničku, grafičku, predstavljачku pomoć, te ih povezivao s tiskarama, distributerima, knjižarama... Dakle, ovaj centar za knjigu ne bi bio birokratski lijevak za prosljeđivanje sredstava, već servis temeljen na volonterskom radu pomoću kojega bi svaka knjiga u Istri imala priliku postati kvalitetnija.

Izravna dobrobit bila bi:

1) za autore: jer bi dobili objektivnu povratnu informaciju o svom radu, savjete i pomoć pri unapređenju tog rada, u jednostavnijim projektima i (kvalitetniju) grafičku pripremu, pomoć pri organiziranju predstavljanja, povezivanje s drugim autorima, ali prije svega sa zainteresiranim nakladnicima i (naj)povoljnijim tiskarama, pružao autorima uvid u nove tehnologije i sl.

2) za nakladnike: dobili bi izravnu vezu s domaćim autorima, ali i uvid u puni potencijal njihovog rada (jer, nažalost, premalo nakladnika ima prilike kvalitetno urednički obraditi svaki tekst), pomoć u promociji svojih izdanja i sl.

3) za publiku: preko ovoga centra širila bi se vijest o novim izdanjima (jer bi centar odrađivao i PR za izdanja, a možda čak radio i nekakav bilten/list/katalog/mjesečnik), organizirale bi se promocije, ali bi i sama izdanja bila kvalitetnija i dostupnija

4) za kulturu Istre: centar bi prije svega podigao razinu književnog i nakladničkog djelovanja, pripremao bi, ili sudjelovao u pripremanju naslova za županijske i druge natječaje za potporu, služio kao posrednik u povezivanju s inozemstvom, partner u kreiranju daljnjih specifičnih mjera za unapređenje položaja knjige u Istri i sl.

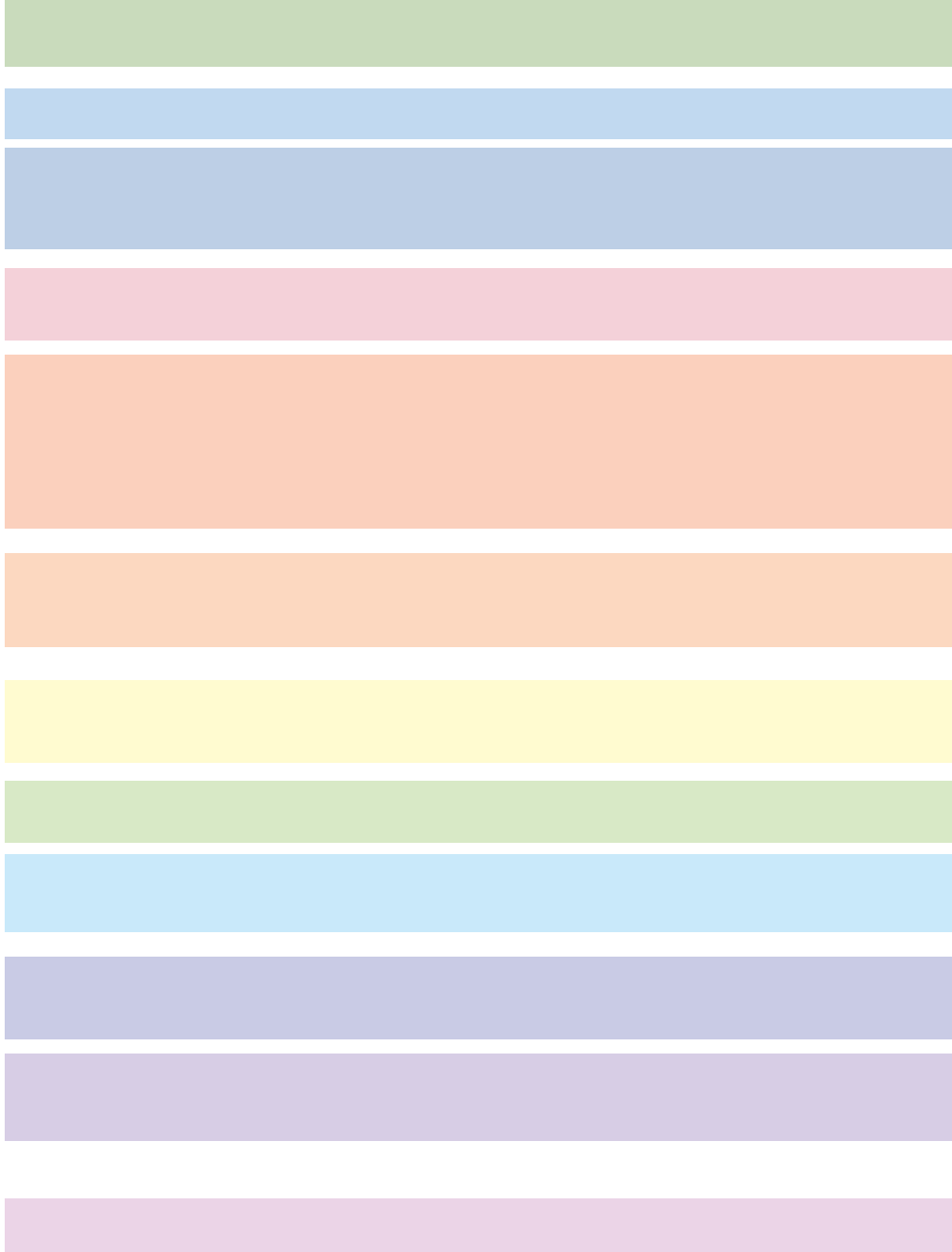
Ovakav bi centar mogla osnovati Županija zajedno sa zainteresiranim tijelima lokalne samouprave, ali i zainteresiranim postojećim subjektima (društva pisaca, Čakavski sabor, nakladnici, sveučilište, veleučilišta, pučka otvorena učilišta, knjižnice, udruge...).

Ovakav bi se centar moglo ustanoviti u relativno skromnim financijskim okvirima jer centar ne bi bio nakladnički subjekt, već bi radio sve ono što dobar nakladnik mora, ali ne stiže ili za to nema sredstava. Naglasak bi, između ostaloga, bio na tome da se određeni broj izdanja preusmjeri na jeftinije tehnologije (e-knjiga), čime bi se zapravo povećao broj izdanja, ali i podigla kvaliteta određenog broja izdanja. Dakle, centar bi potpomagao sve autore i nakladnike koji bi zatražili pomoć, ali i bili voljni pomoći drugim kolegama.

OSOBITOSTI: Predloženi bi centar morao funkcionirati na principu robno-intelektualne razmjene između članova udruge, bez obzira radilo se o pojedincima ili organizacijama. Glavno jamstvo uspjeha ovakvog projekta bilo bi upravo u izbjegavanju birokratizacije i institucionalizacije rada.

IZAZOVI: Pri formiranju Istarskog centra za knjigu neophodno bi bilo izbjeći postojeće modele osnivanja usporedivih organizacija (regionalnih ureda, ustanova, agencija i sl.). Centar bi, dakle, pravno mogao biti ustrojen kao udruga (ili možda čak zadruge) koja bi djelovala u prostoru, s opremom i ljudskim potencijalima koje bi

suosnivači uložili u ovaj zajednički pothvat. Krug suosnivača predloženog centra trebao bi biti što širi: važno je da se među njima nađu Istarska županija, kao i istarske općine i gradovi, strukovne udruge, te postojeće organizacije koje se bave knjigom i/ili nakladništvom, no jednako je važno da se svim zainteresiranim subjektima (organizacijama i pojedincima) omogući da sudjeluju u osnivanju i radu Centra te putem njega u zamjenu za usluge i informacije kojima raspolažu dobiju usluge i informacije koje su im potrebne za daljnji razvoj književno-nakladničke djelatnosti.

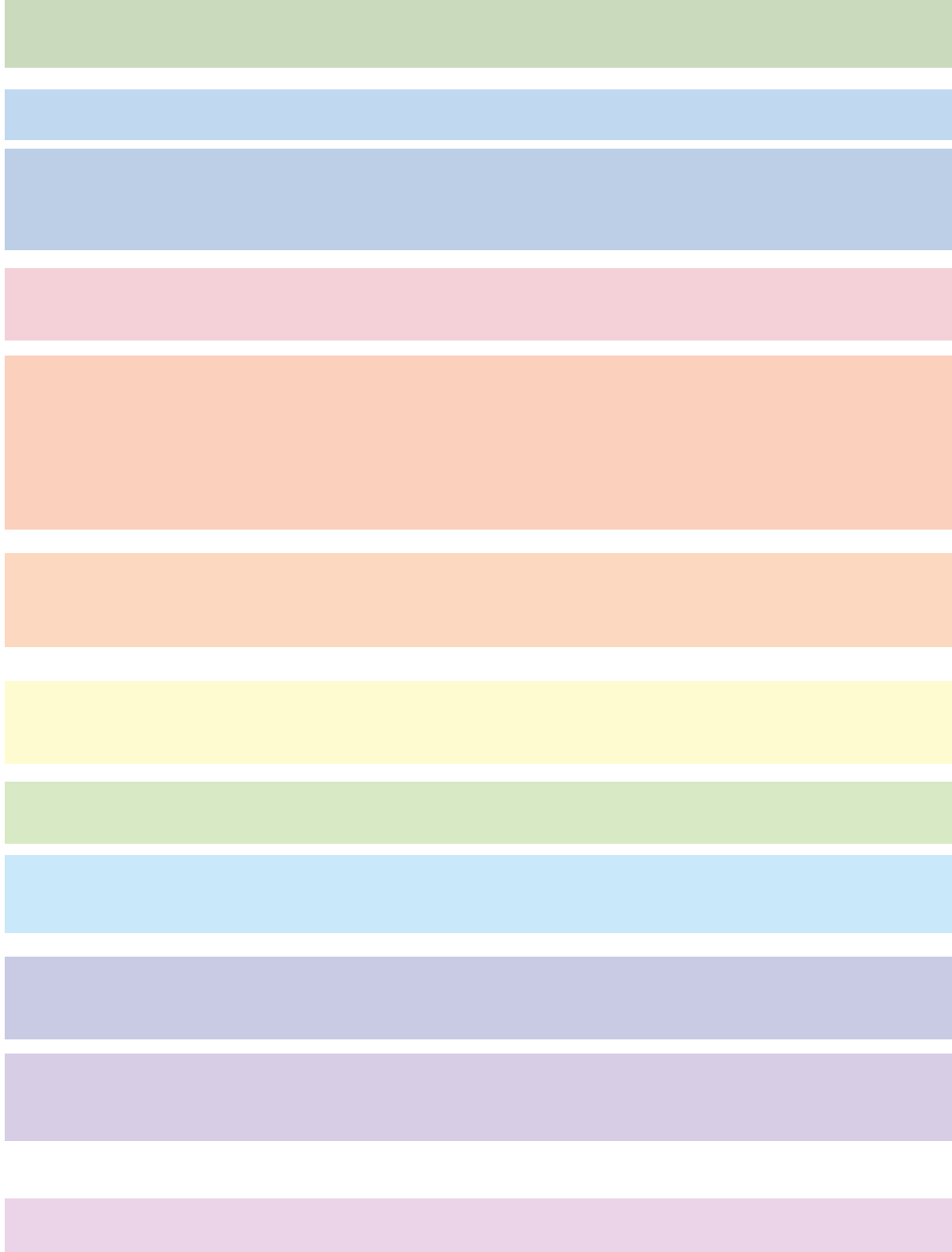
*Za ZVONA i NARE
Udrugu za proizvodnju kulture iz Ližnjana*

pripremili:

Natalija Grgorinić i Ognjen Rađen

studeni 2016.

*zvonainari@gmail.com
Vrčevan 32, 52204 Ližnjan*

Z V O N A i N A R I , 2 0 1 6 .